

זקנים בצל המלחמה

בית שמש

אוקטובר 2025

ד"ר אלה אוסטרובסקי ברמן, ד"ר שירלי רזניצקי, נועם
דוידוביץ', גלעד הדס

רקע: הנחות עבודה לסקר

חלוקת מענים יעילה (בעולם של משאבים מוגבלים) | **דורשת תיעדוף** | נכון בשגרה ואף יותר בחירום

פרמטרים לתיעדוף אוכלוסייה | מה כואב? האם המצב החמיר? האם מסתדר לבד?

מפת המדדים רלוונטית מתמיד | מצפן לבחינת הסיכונים בבריאות, תפקוד, מצב כלכלי, מצב חברתי-רגשי (בהתאמה למצב)

לא לוותר על מניעה | להציג את כל הרצף כולל הזקנים ה"חזקים" שחשוב למנף

הרזולוציה הרלוונטית של נתונים תומכי קבלת החלטות | זירת הרשות המקומית (כללי/שכונות/רחובות)

מטרת המחקר

לבחון את מצב הזקנים במגוון תחומי חיים ואת השינויים שחלו במצבם בעקבות מלחמת חרבות ברזל

שיטת המחקר

סקר בשתי פעימות בקרב בני 60+ מ-13 יישובים:

1. פעימה ראשונה:
אשדוד, תל אביב, נתניה
(כ-250 זקנים בכל יישוב)
הנתונים נאספו בחודשים
דצמבר 2023–פברואר 2024
2. פעימה שנייה:
קריית ביאליק, מ"א עמק יזרעאל, שפרעם,
בת ים, ירושלים, בית שמש, באר שבע,
אופקים, קריית מלאכי, אשקלון
(150–250 זקנים בכל יישוב)
הנתונים נאספו בחודשים מאי–ספטמבר
2024

מיקוד הסקר: מדדי הזדקנות מיטבית, זיהוי מצבי פגיעות והחמרה, רשתות תמיכה

תמונת מצב זקנים

מצב כלכלי

עמידה בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

חוסן אישי
בדידות
תחושת ביטחון

מצב בריאות

מצב בריאות סובייקטיבי
דיכאון (PHQ2)
מוגבלות ותפקוד יום-יומי

מדדי
"עלי"

מוכנות כלכלית

תעסוקה

אורח חיים פעיל

פנאי
התנדבות
מיצוי זכויות
סדר יום משמעותי

אורח חיים בריא

יציאה מן הבית
פעילות גופנית
STRESS

ניהול בריאות

ויתור על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

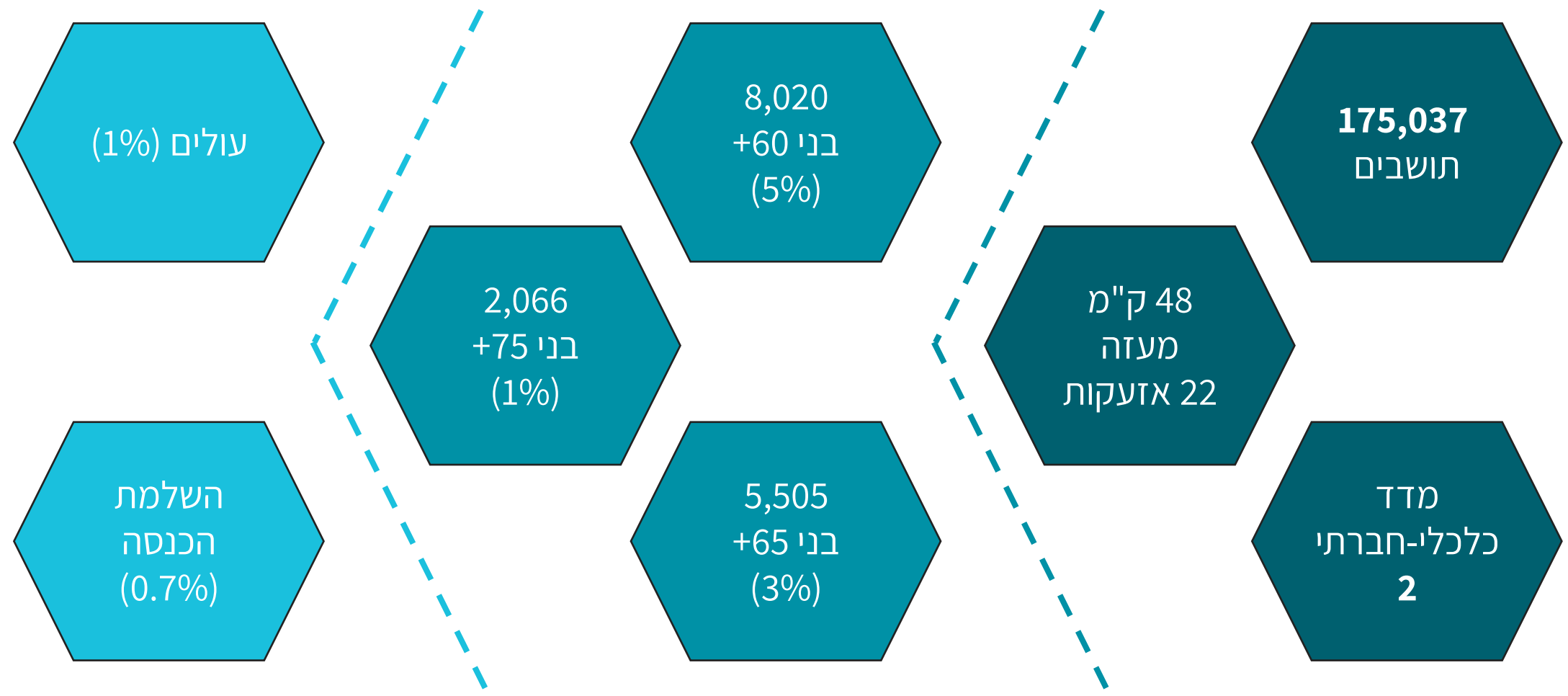
מדדים
מנבאים

אורינות דיגיטלית | ביצוע פעולות דיגיטליות בתחומי חיים שונים (עצמאית או עם עזרה)

רשת תמיכה בארבעה תחומי סיוע – כלכלי, רגשי, פיזי, מידע\עצה (הצורך בסיוע וזהות המסייע)

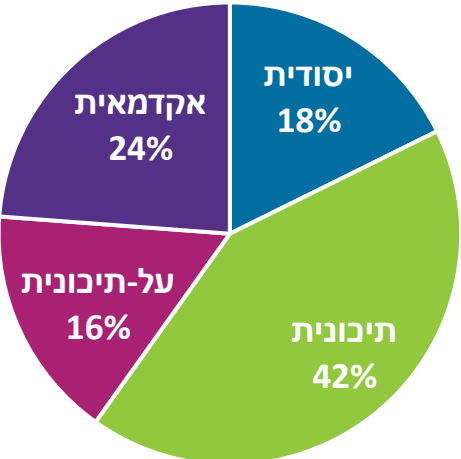
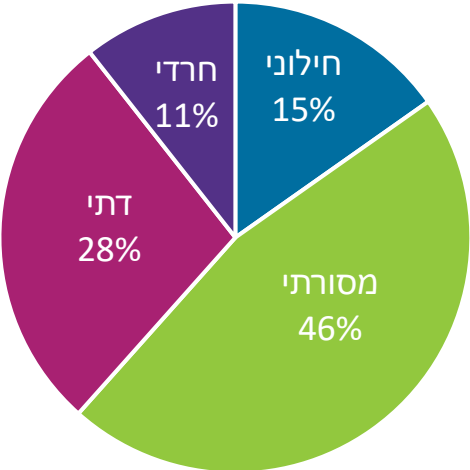
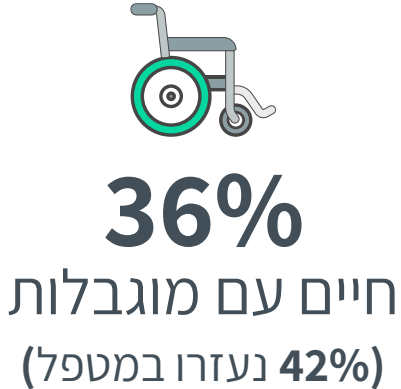
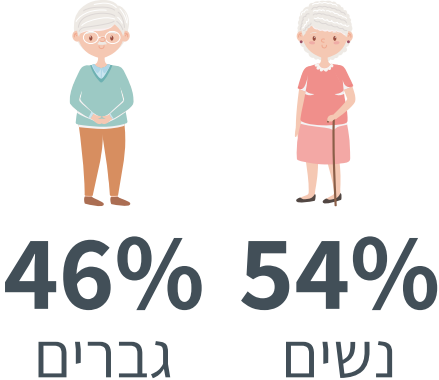
רקע: בית שמש – דמוגרפיה

מקורות: מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. (2023). בני +65 בישראל שנתון סטטיסטי 2023; אתר הביטוח הלאומי (סטטיסטיקה לפי יישובים)

רקע: מאפייני משיבים N=151 (באחוזים)

כמה נפגעו בעקבות המלחמה (באחוזים)

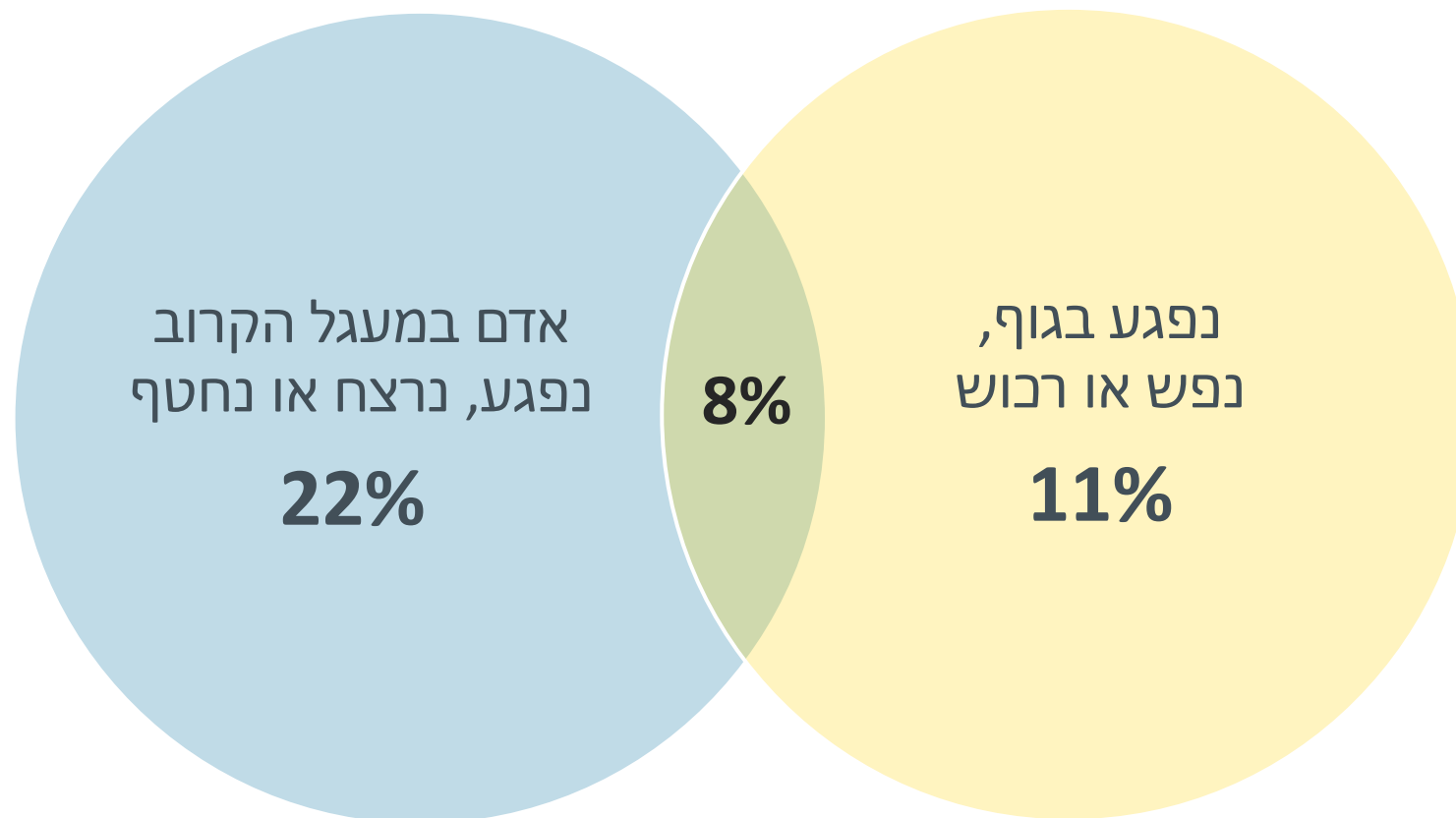
אדם במעגל הקרוב
נפגע, נרצח או נחטף

30%

נפגע בגוף,
נפש או רכוש

19%

41% נפגעו בעקבות המלחמה (באחוזים)

מצב בריאות סובייקטיבי (באחוזים)

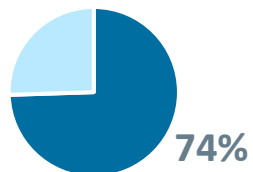

יותר בני 75+ דיווחו על בריאות לא טובה: 61% לעומת 39% מבני 60-74
 יותר ותיקים דיווחו על בריאות לא טובה: 48% לעומת 13% עולים
 יותר לא דתיים דיווחו על בריאות לא טובה: 54% לעומת 31% דתיים
 יותר זקנים שבריאותם לא טובה חוו החמרה עקב מלחמה

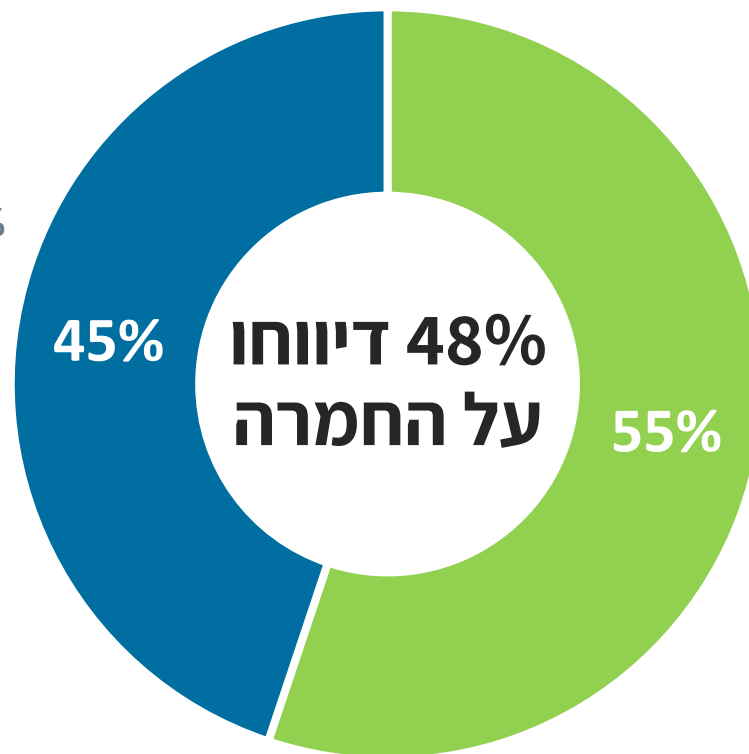

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

החמרה במצב הבריאות

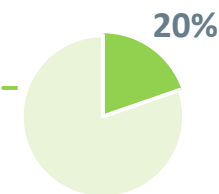

בריאות לא טובה

בריאות טובה

החמרה במצב הבריאות

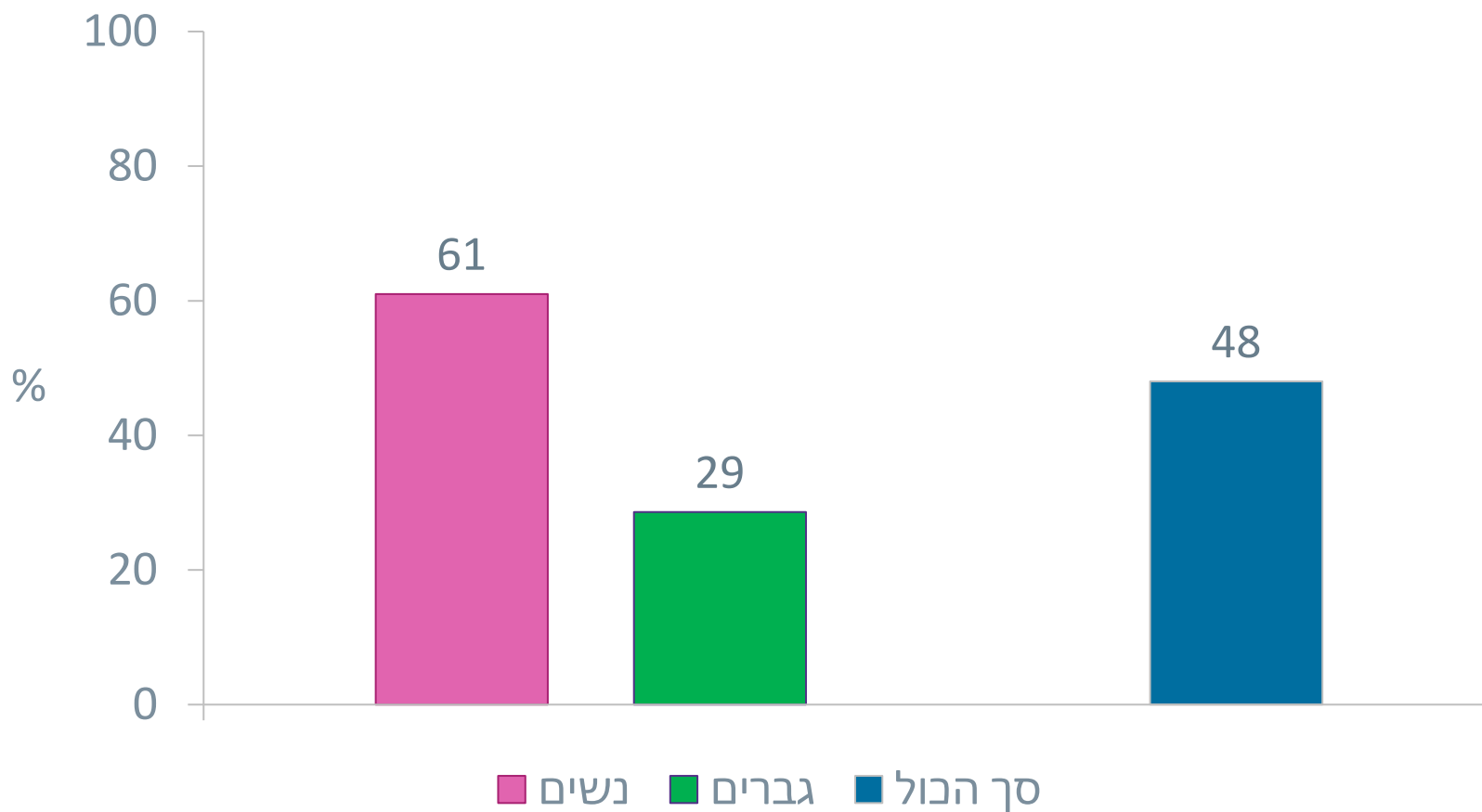

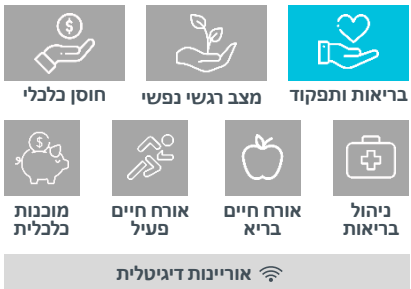
48% דיווחו על החמרה

החמרה במצב הבריאות (באחוזים)

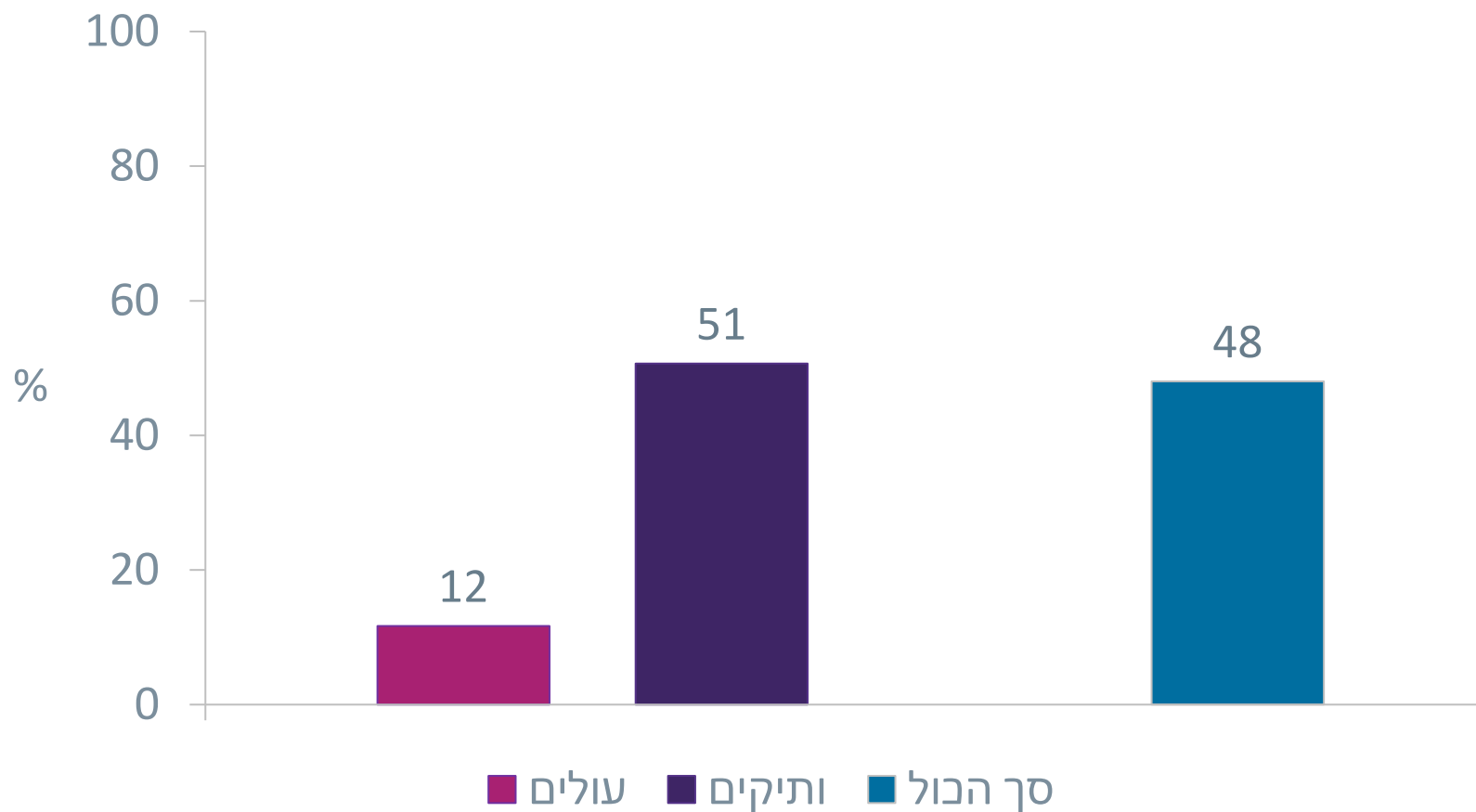
יותר נשים מגברים חוו החמרה במצב הבריאות מאז המלחמה

החמרה במצב הבריאות (באחוזים)

יותר ותיקים מעולים חוו החמרה במצב הבריאות מאז המלחמה

קושי בתפקוד יום-יומי (GALI) (באחוזים)

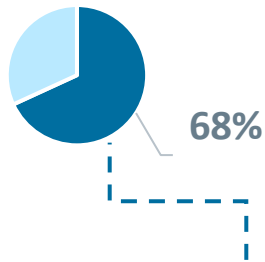
יותר ותיקים מעולים דיווחו על קושי בתפקוד: 40% לעומת 0%. מוגבלים חוו החמרה משמעותית יותר במצבם

חוסן כלכלי מצב רגשי נפשי בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית אורח חיים פעיל אורח חיים בריא ניהול בריאות
 אוריינות דיגיטלית

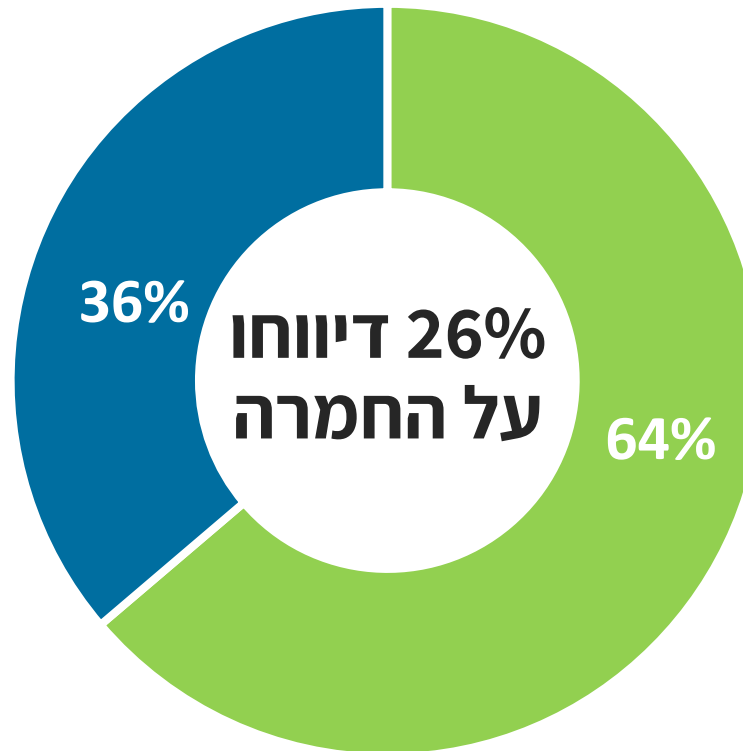

“סקר השייכות של זקני ישראל” שנערך על ידי מכון גיאוקרטוגרפיה ומכון ERI בקרב בני 65+ בישראל

החמרה במוגבלות

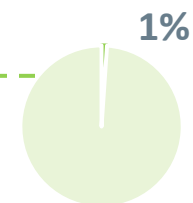

עם קושי בתפקוד

ללא קושי בתפקוד

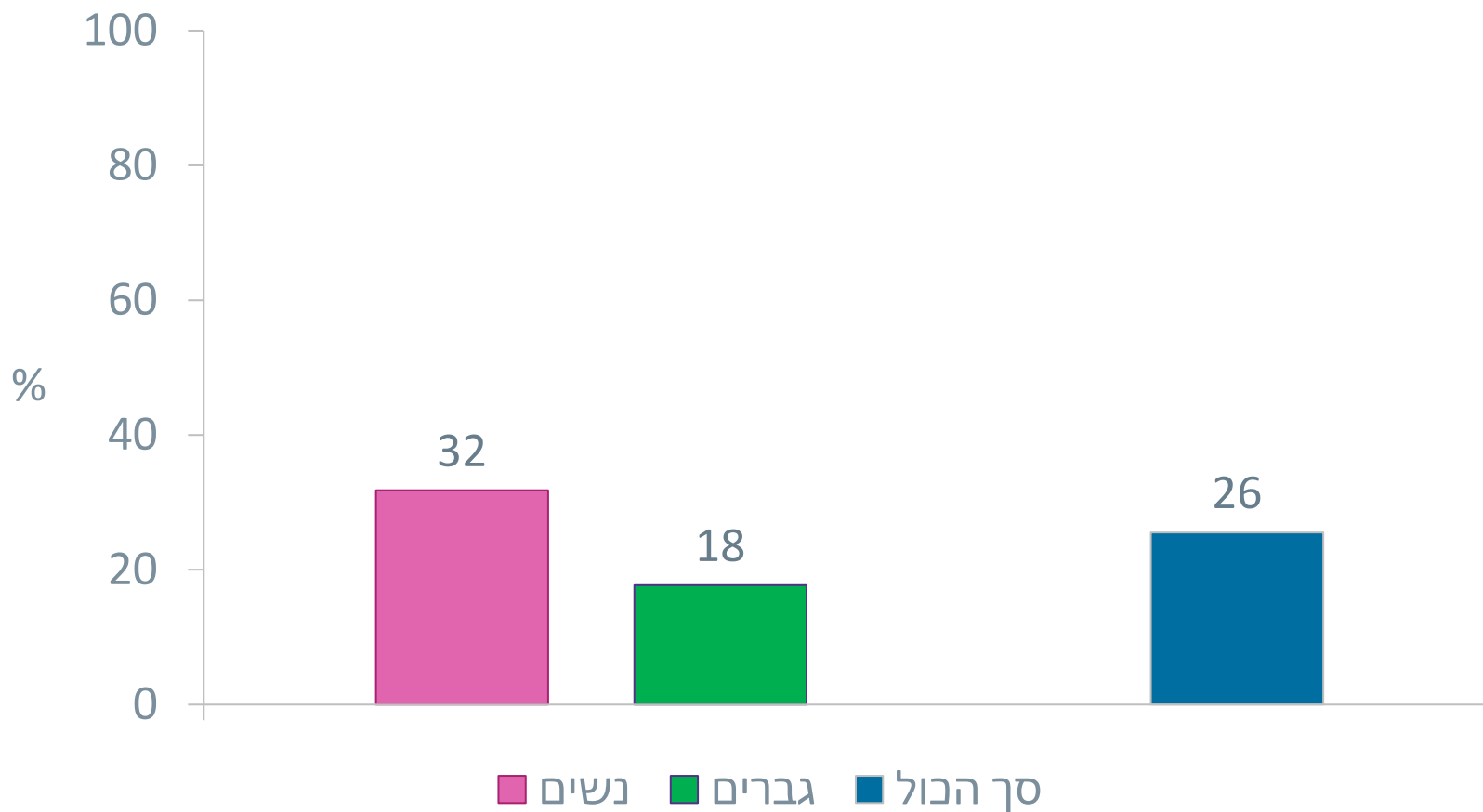
החמרה במוגבלות

החמרה במוגבלות (באחוזים)

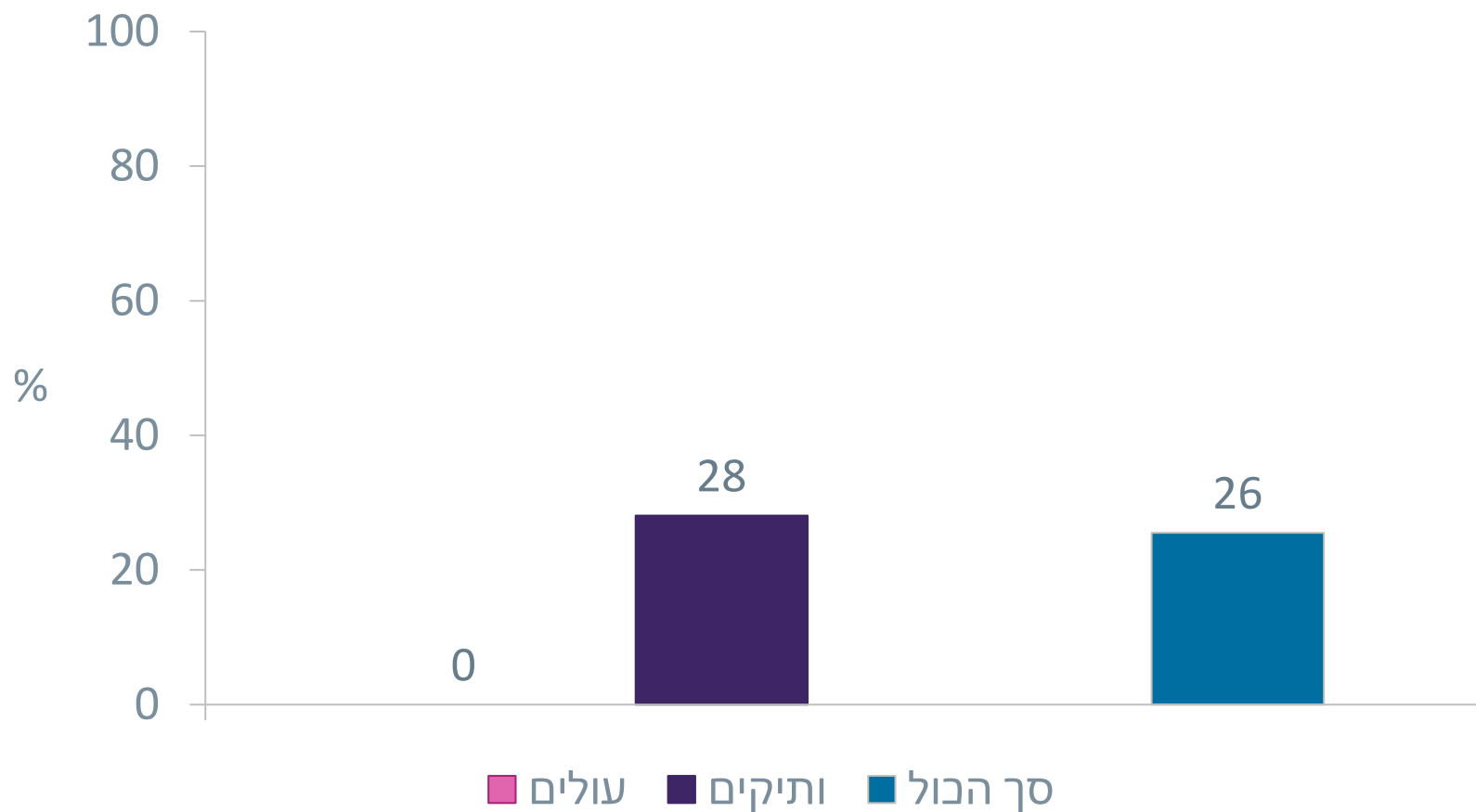
יותר נשים מגברים חוו החמרה במוגבלות מאז המלחמה

החמרה במוגבלות (באחוזים)

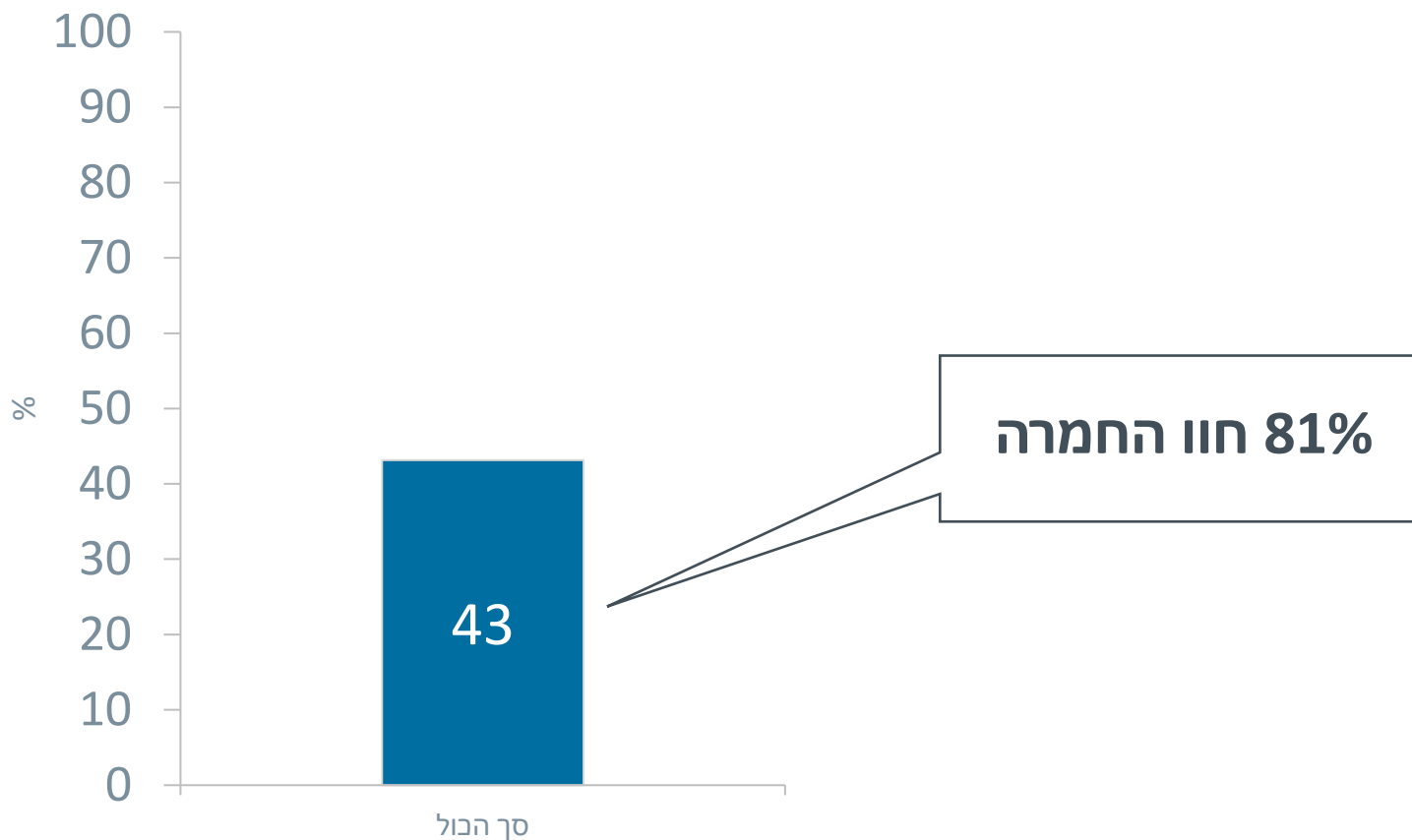
יותר ותיקים חוו החמרה במוגבלות מאז המלחמה

היעזרות במטפלת (באחוזים)

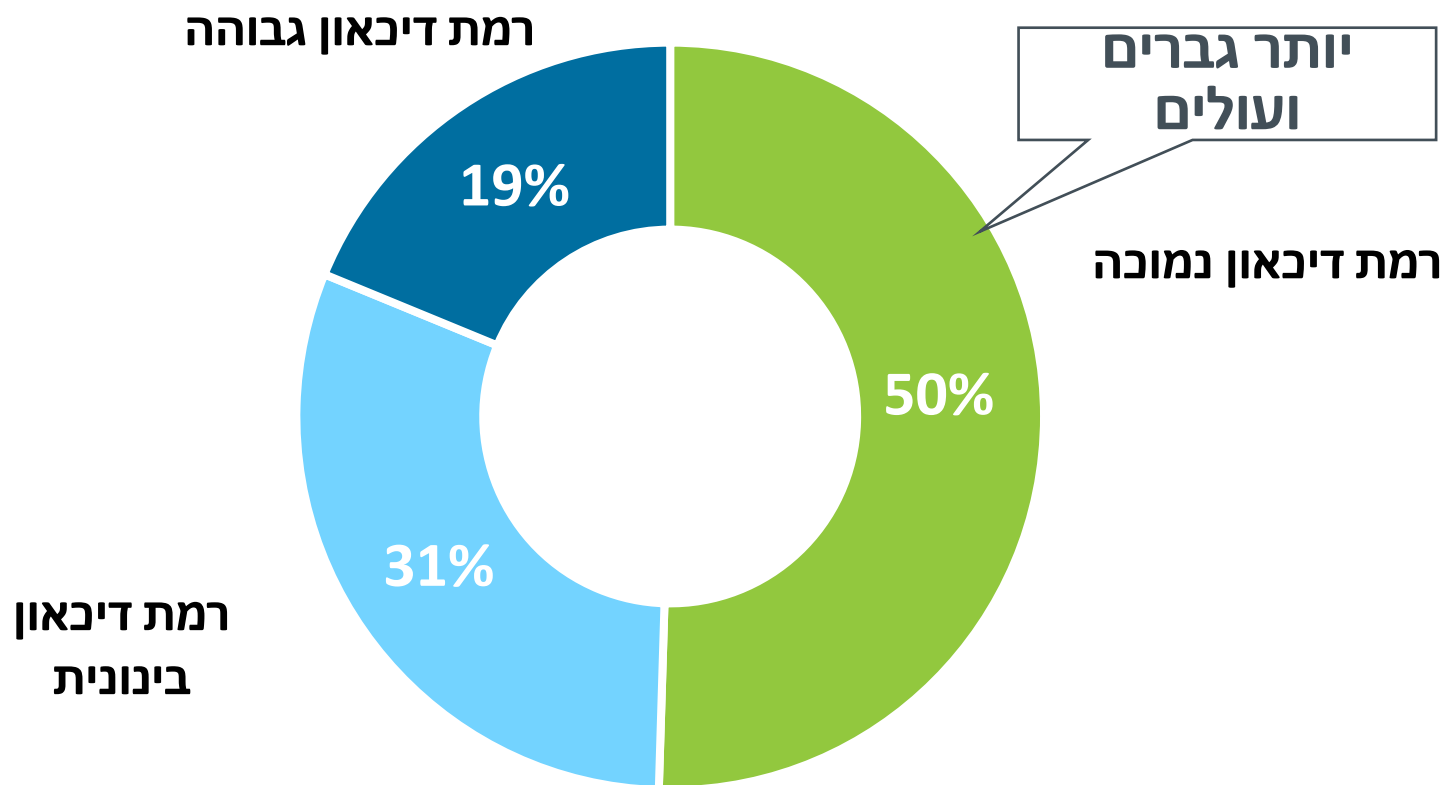
43% ממי שדיווחו על קושי בתפקוד יום-יומי נעזרו במטפלת

PHQ2 – דיכאון (באחוזים)

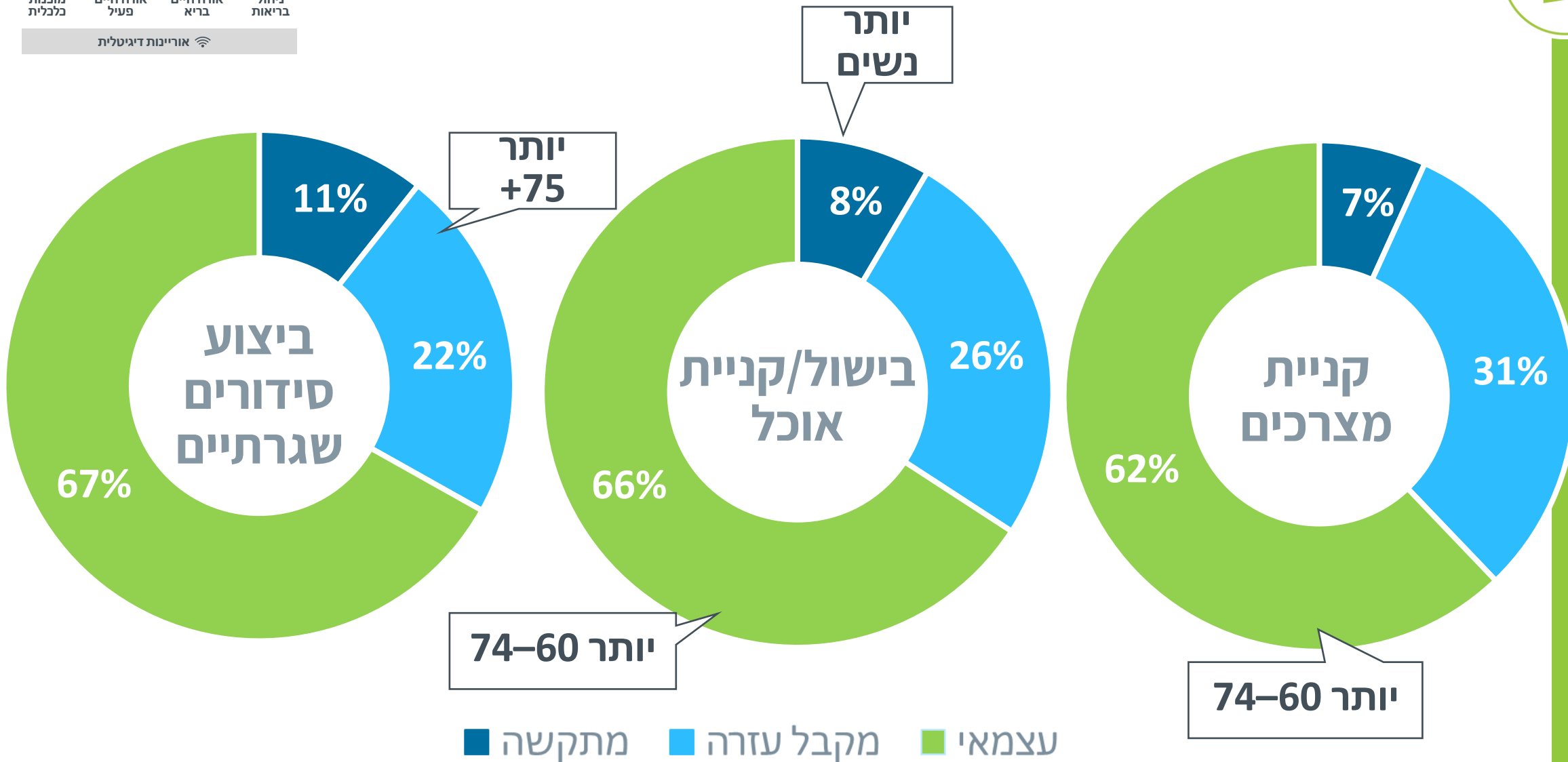
בממוצע, רמת הדיכאון של נשים ולא דתיים גבוהה יותר מרמת הדיכאון של גברים ודתיים

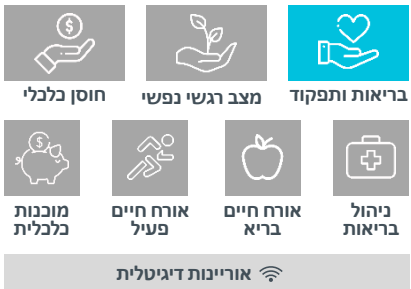

קיום פעולות שגרה (באחוזים)

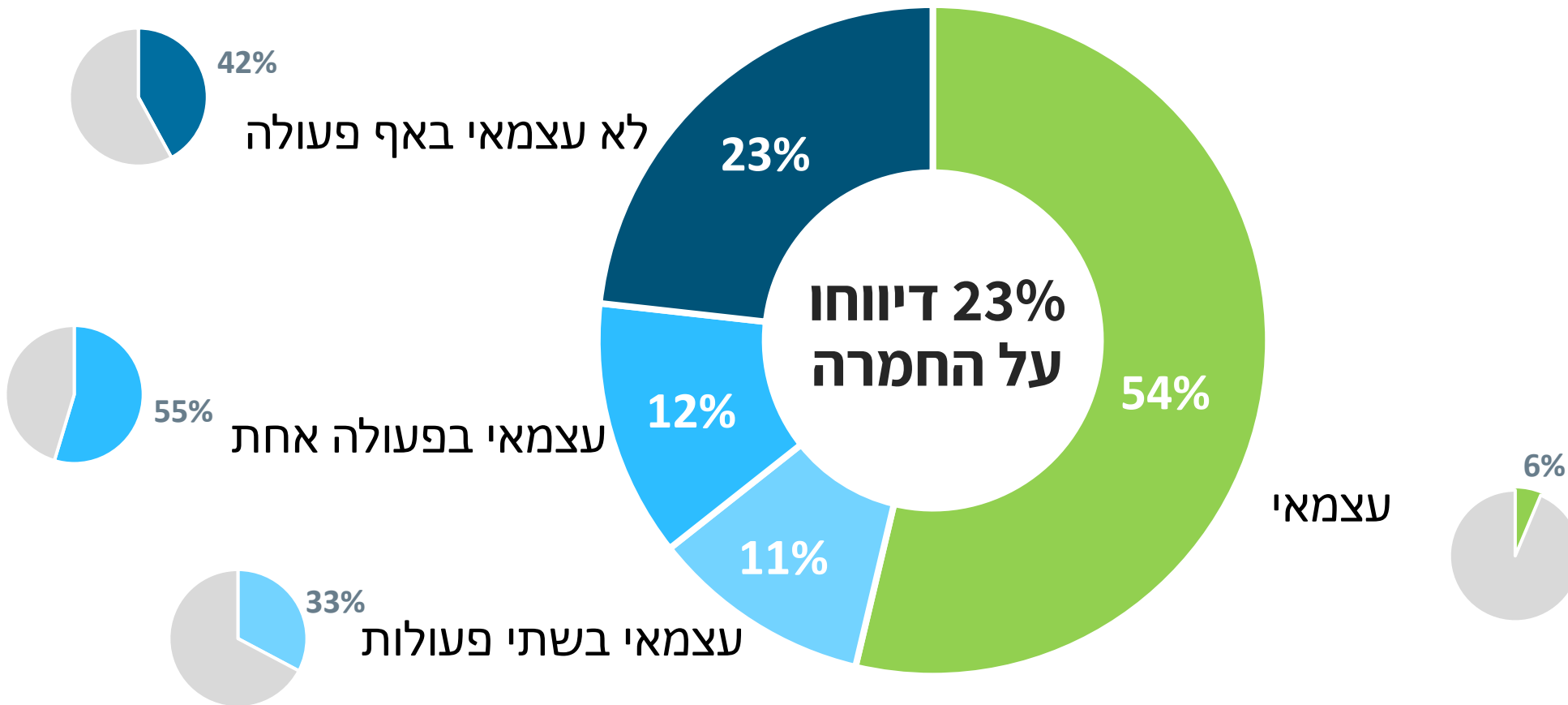
 חוסן כלכלי
 מצב רגשי נפשי
 בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית
 אורח חיים פעיל
 אורח חיים בריא
 ניהול בריאות
 אוריינות דיגיטלית

עצמאות בפעולות שגרה (באחוזים)

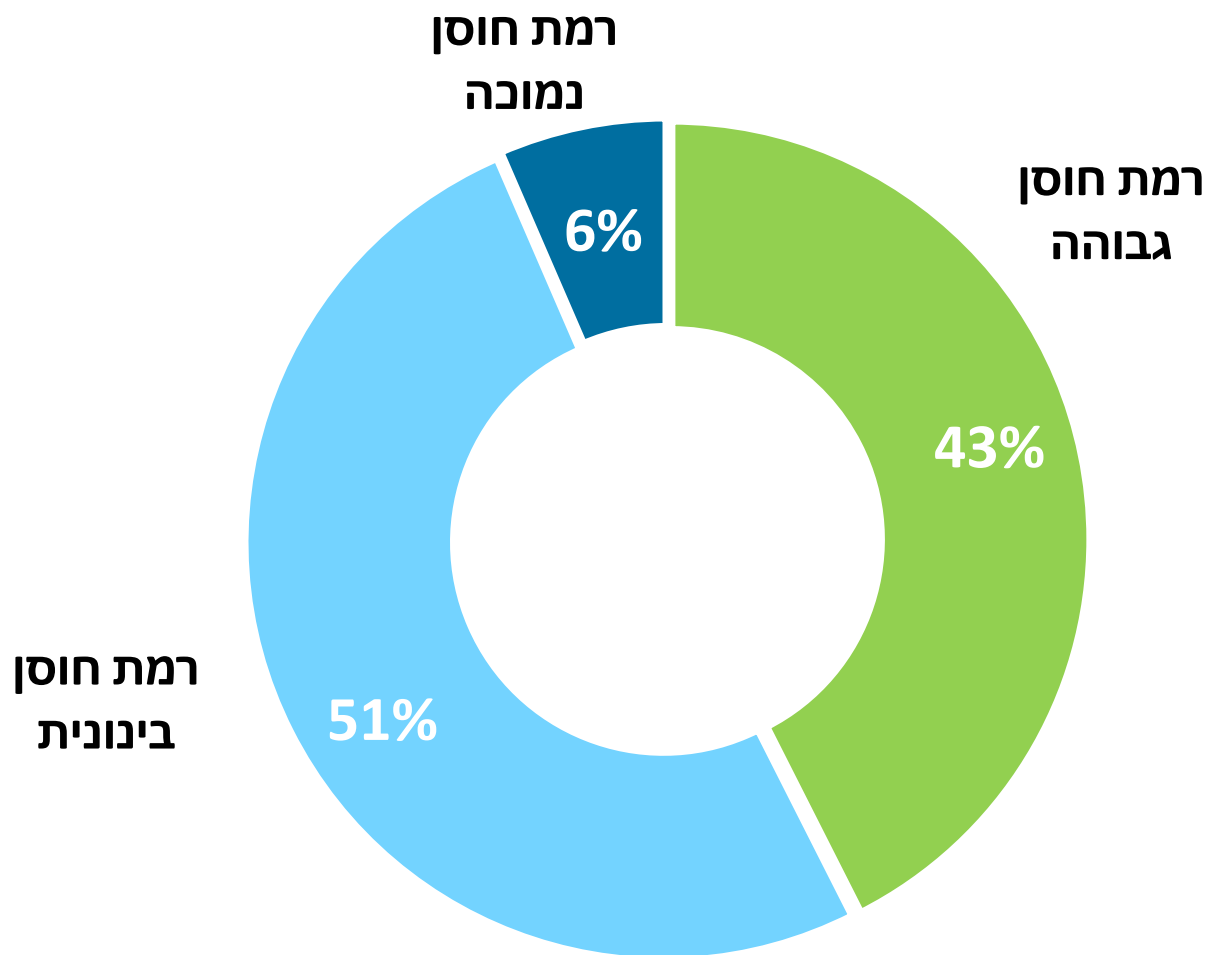
כמחצית מן הזקנים הלא עצמאים בלפחות שתי פעולות חוץ החמרה

חוסן אישי (באחוזים)

בממוצע חוסן של בני 75+ נמוך יותר משל בני 60-74

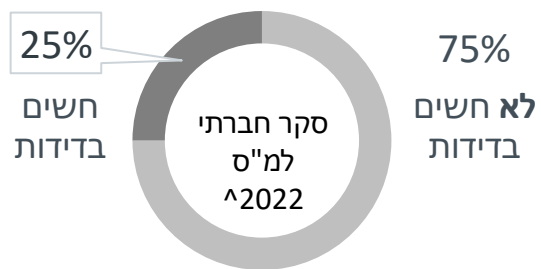

תחושת בדידות (באחוזים)

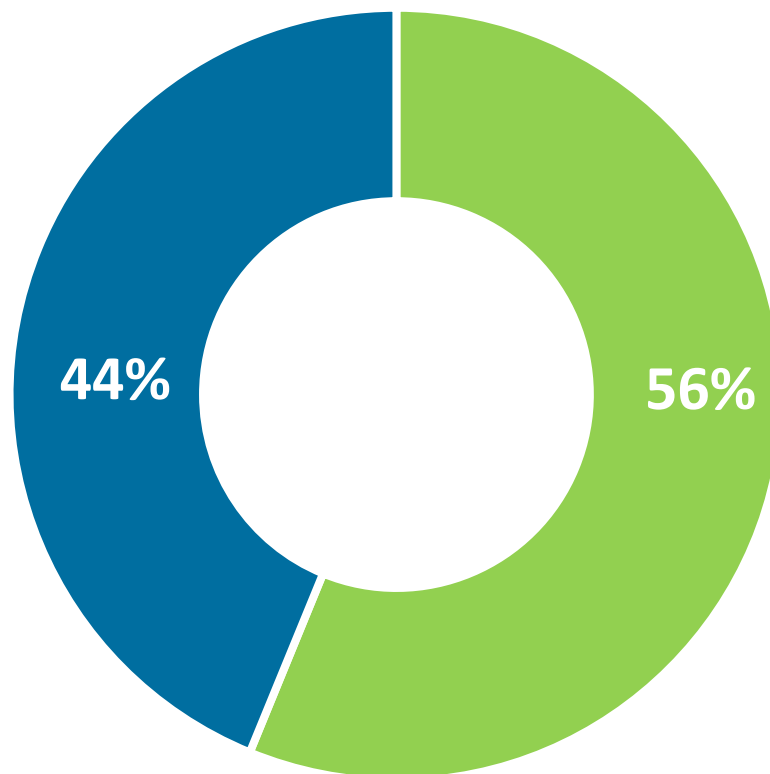

יותר נשים דיווחו על תחושת בדידות: 55% לעומת 30% גברים
 יותר לא דתיים דיווחו על בדידות: 54% לעומת 27% דתיים

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

חשים בדידות
 לפעמים או
 לעיתים קרובות

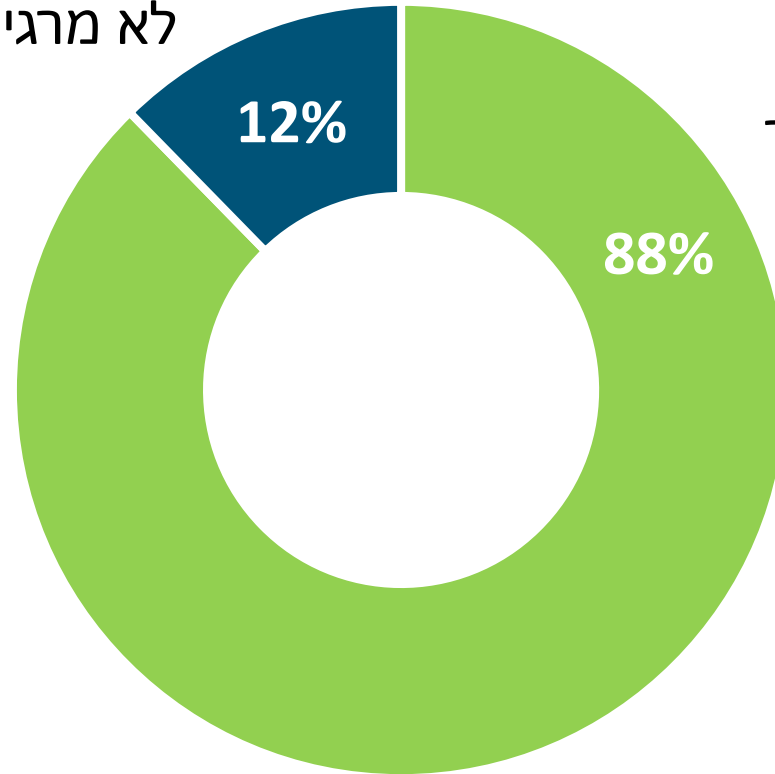
לא חשים בדידות
 או חשים בדידות
 לעיתים רחוקות

תחושת ביטחון (באחוזים)

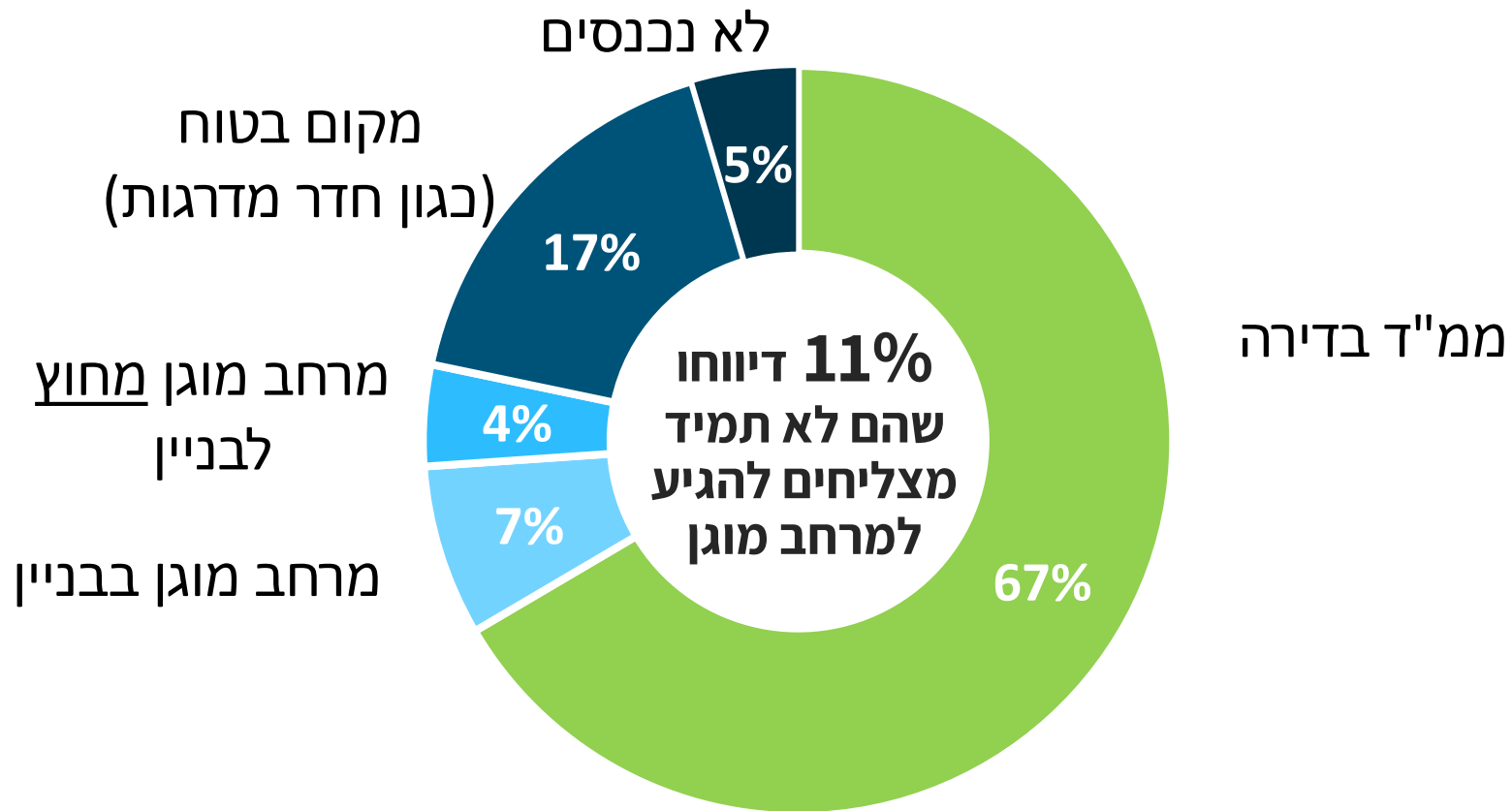
לא מרגישים בטוחים

מרגישים
בטוחים באזור
המגורים

תחושת ביטחון (באחוזים)

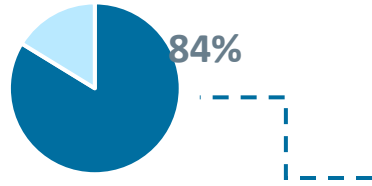

מצב כלכלי (באחוזים)

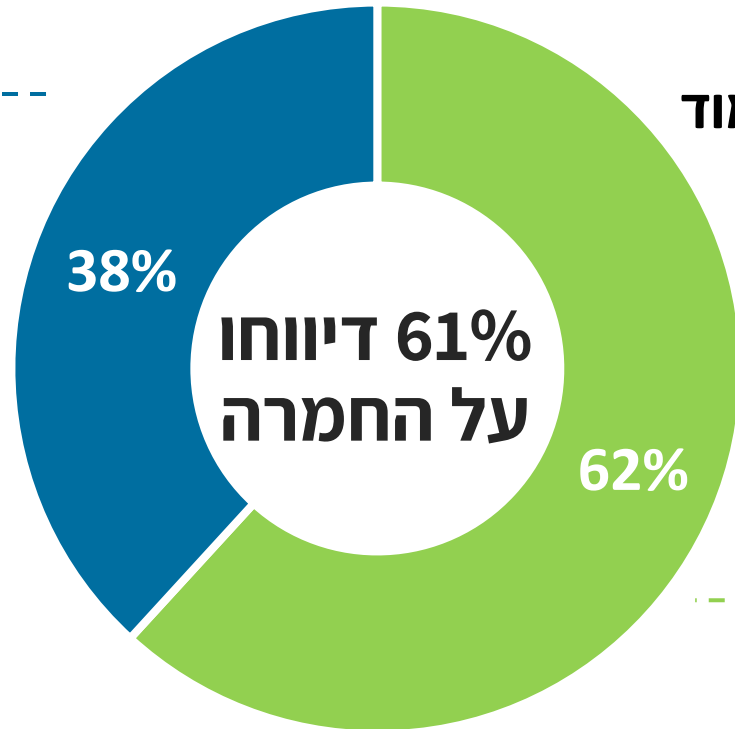

מרבית הזקנים שלא מצליחים לעמוד בהוצאות החודשיות וכמחצית מאלה שכן מצליחים חוו החמרה מאז המלחמה

החמרה במצב הכלכלי

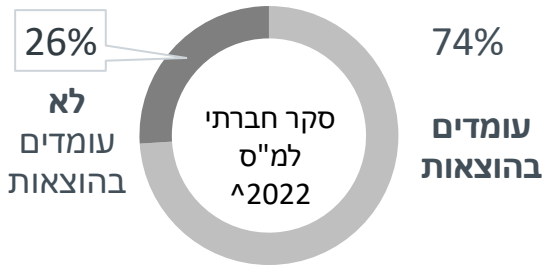
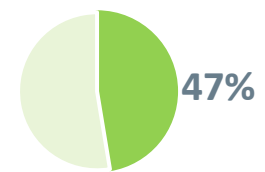

לא מצליחים לעמוד בהוצאות

מצליחים לעמוד בהוצאות

החמרה במצב הכלכלי

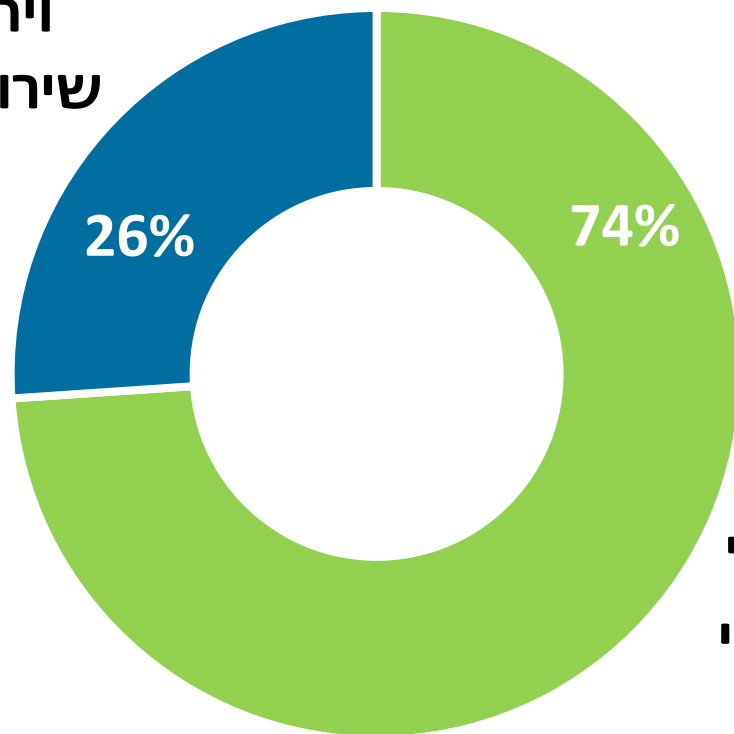
^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

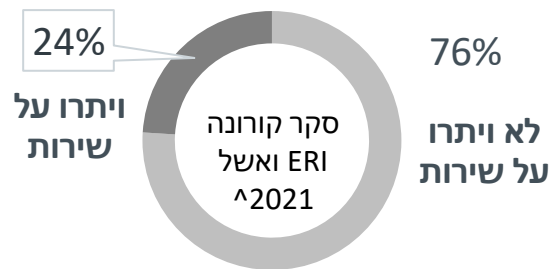
ויתור על שירותים רפואיים (באחוזים)

ויתרו על שירות רפואי

לא ויתרו על שירות רפואי

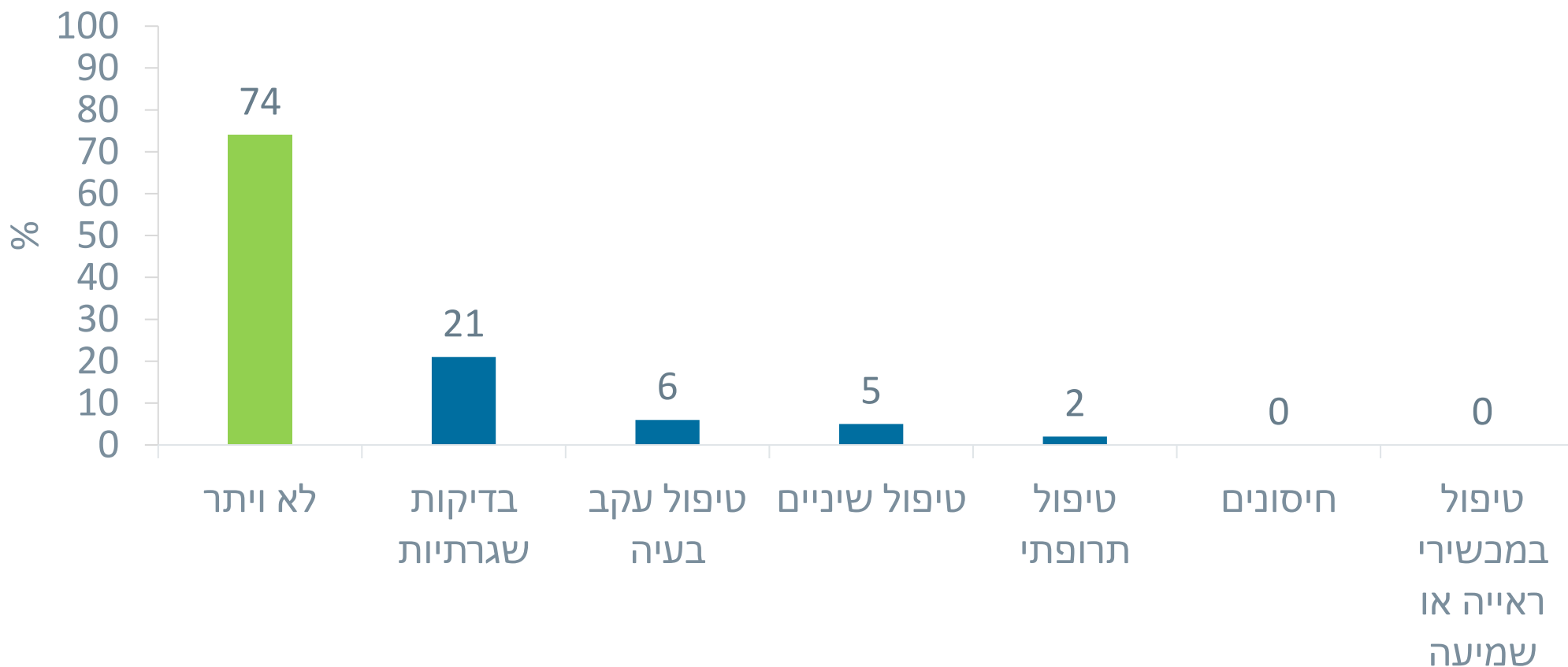
^הזדקנות בימי קורונה – סקר השפעות הקורונה על בני +65 בישראל (מכון ERI וג'וינט ישראל 2020-2021)

ויתור על שירותים רפואיים (באחוזים)

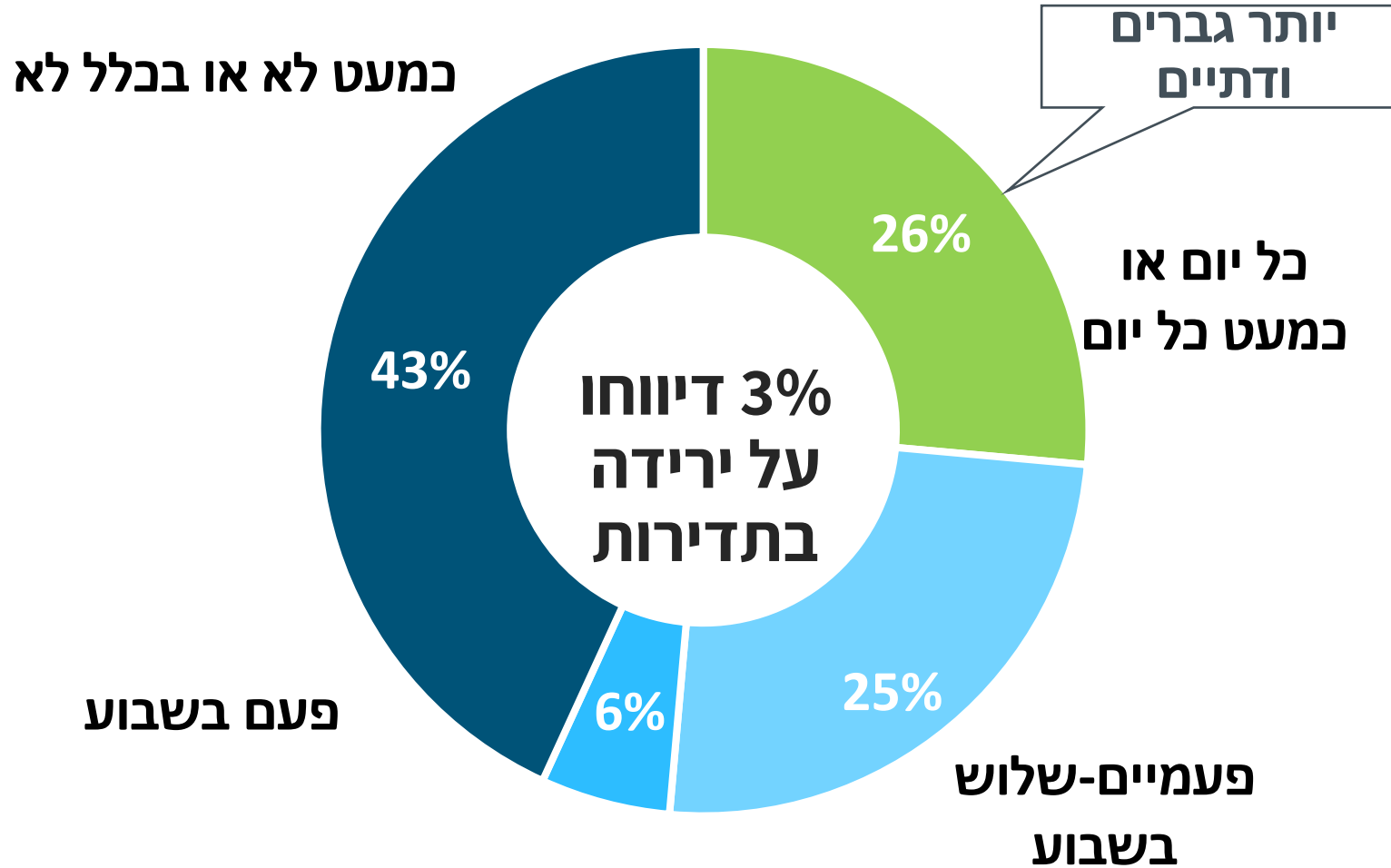

הסיבה הנפוצה ביותר לויתור על שירותים רפואיים היא חשש לצאת מן הבית

פעילות גופנית (באחוזים)

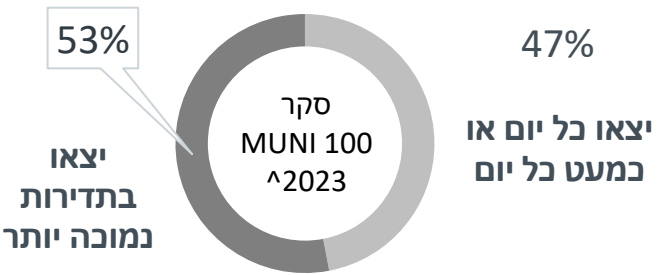
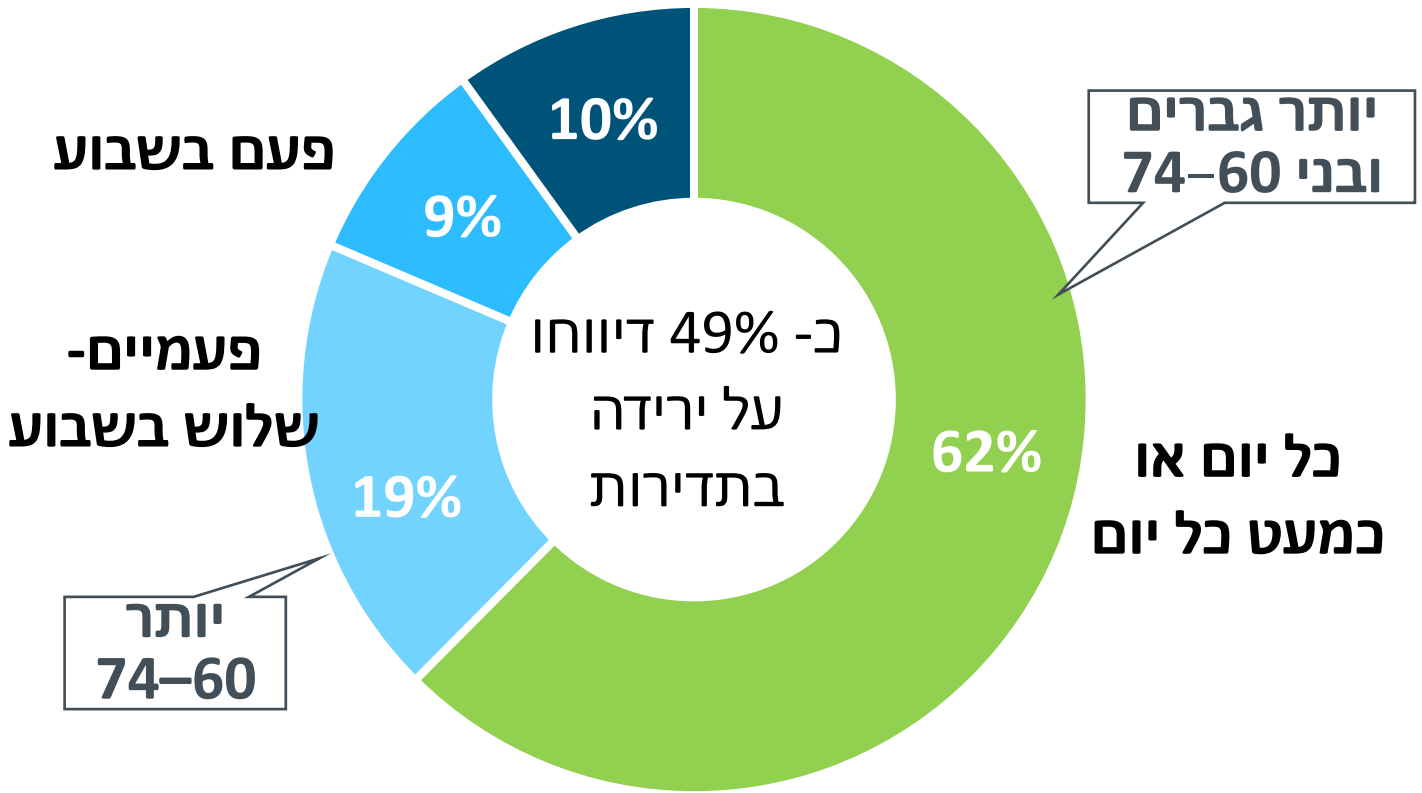

יציאה מן הבית (באחוזים)

 חוסן כלכלי
 מצב רגשי נפשי
 בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית
 אורח חיים פעיל
 אורח חיים בריא
 ניהול בריאות
 אוריינות דיגיטלית

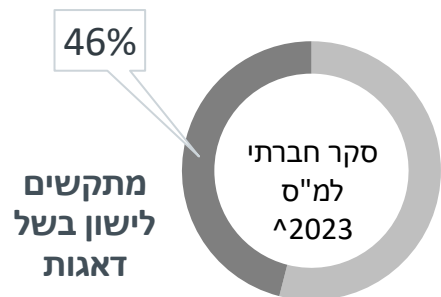
תדירות נמוכה יותר

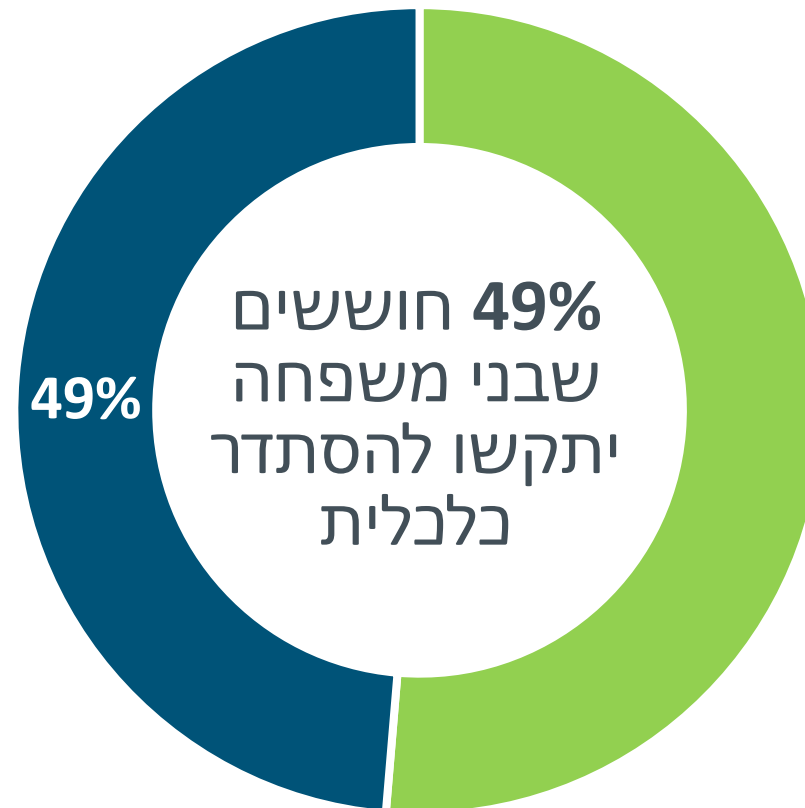
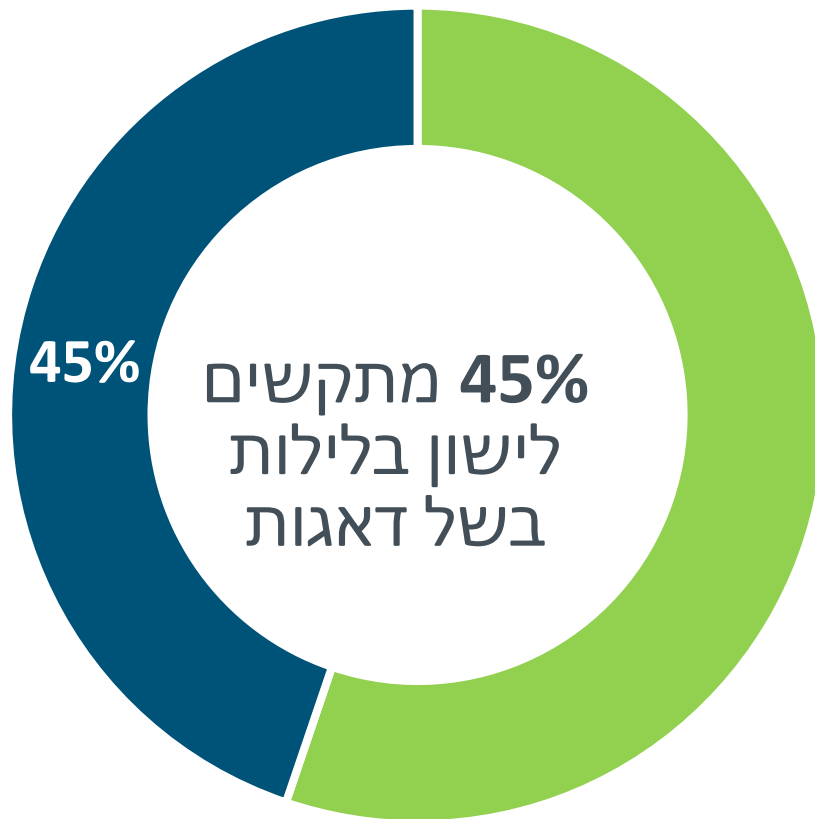
^נתוני סקר MUNI100 כוללים נסקרים בני 65+ מ-18 יישובים נבחרים ברחבי הארץ

תחושות לחץ (באחוזים)

^נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

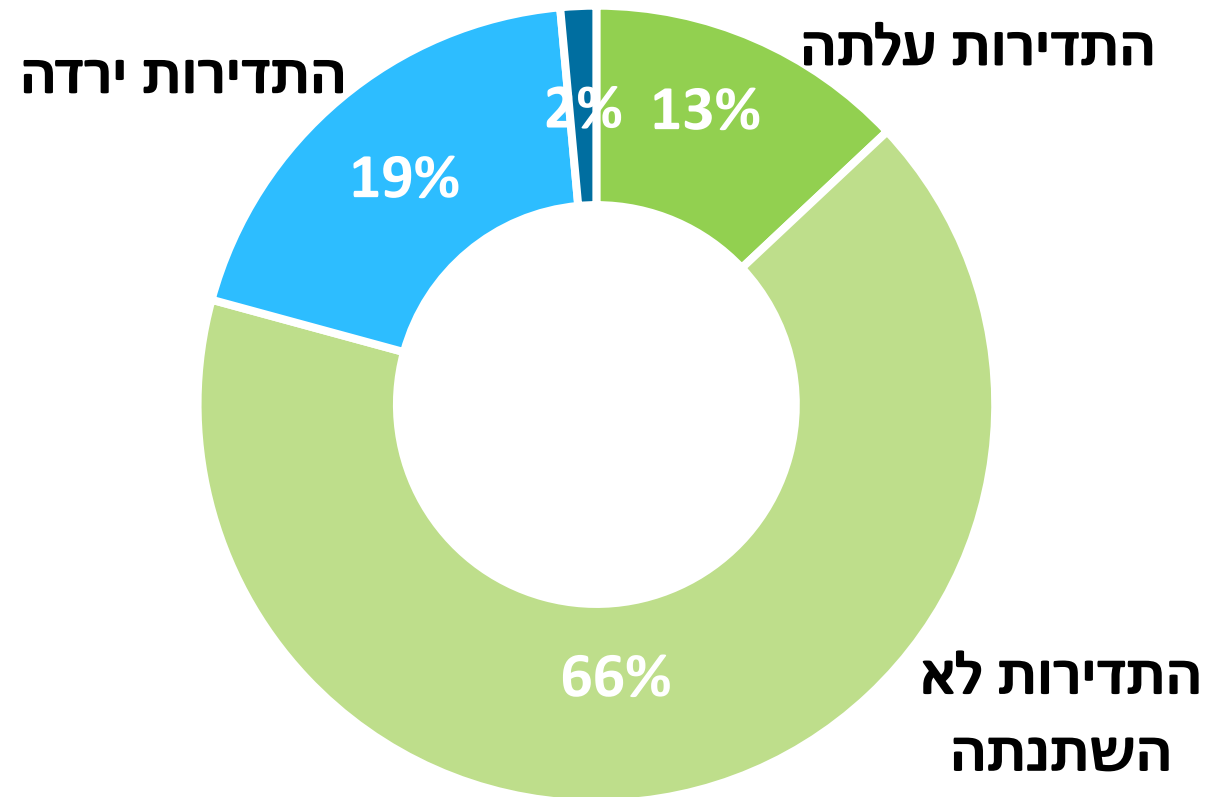

שינוי בתדירות של פנאי יחידני (באחוזים)

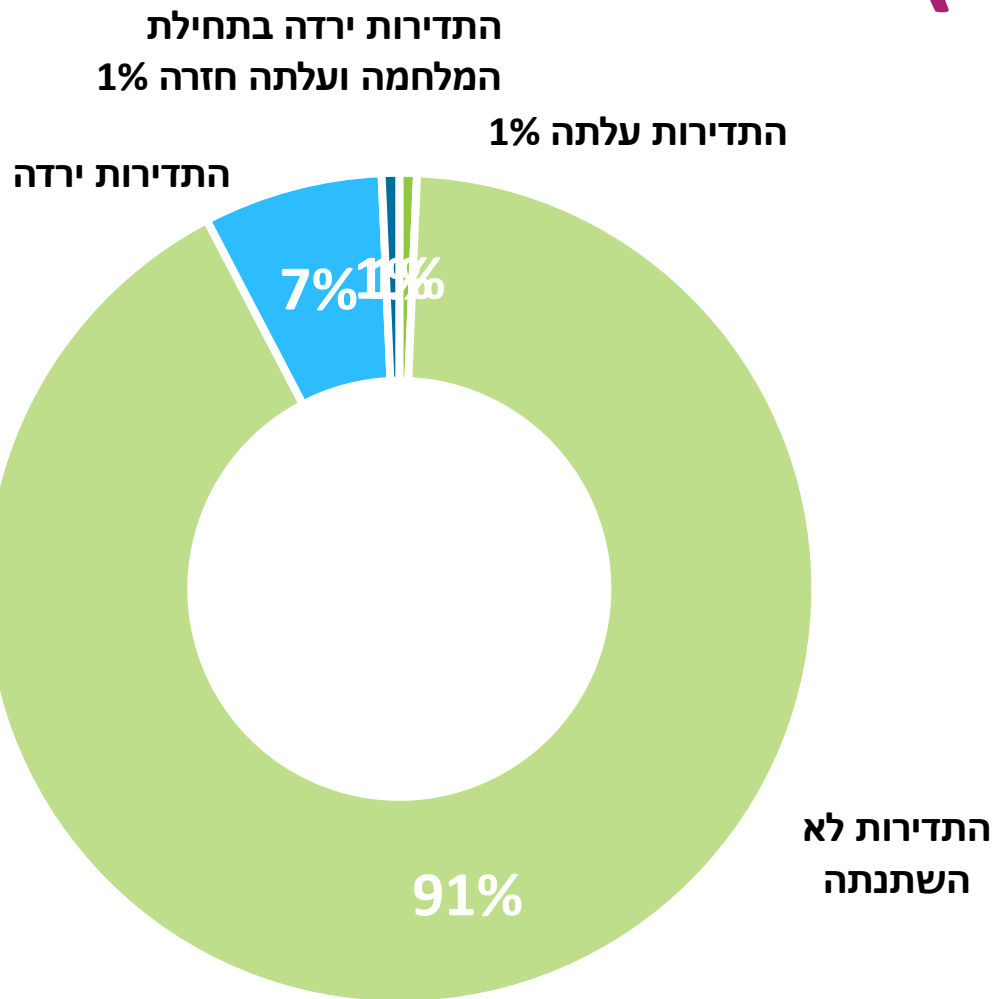

התדירות ירדה בתחילת המלחמה ועלתה חזרה

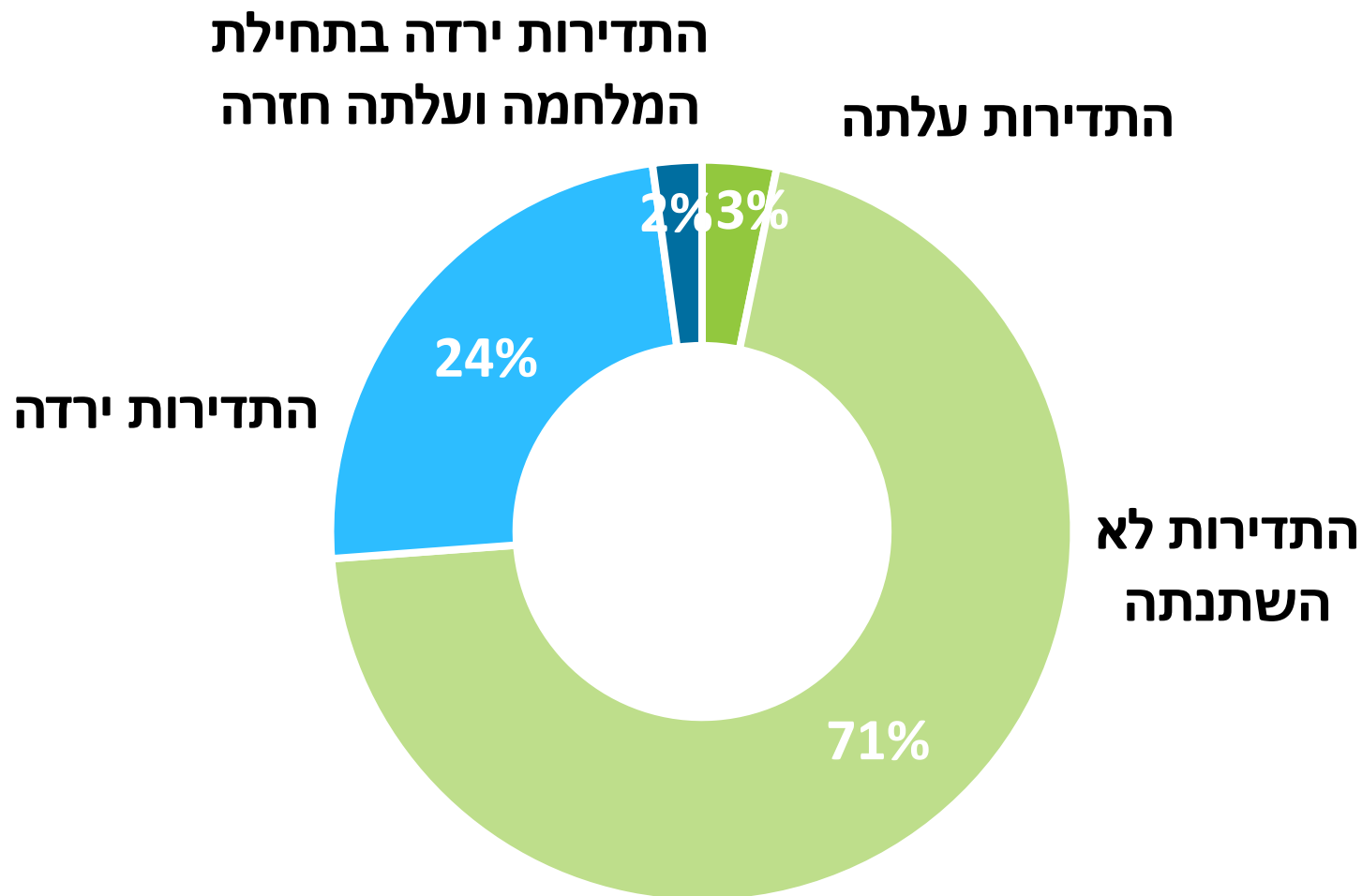

שינוי בתדירות של פנאי במסגרות (באחוזים)

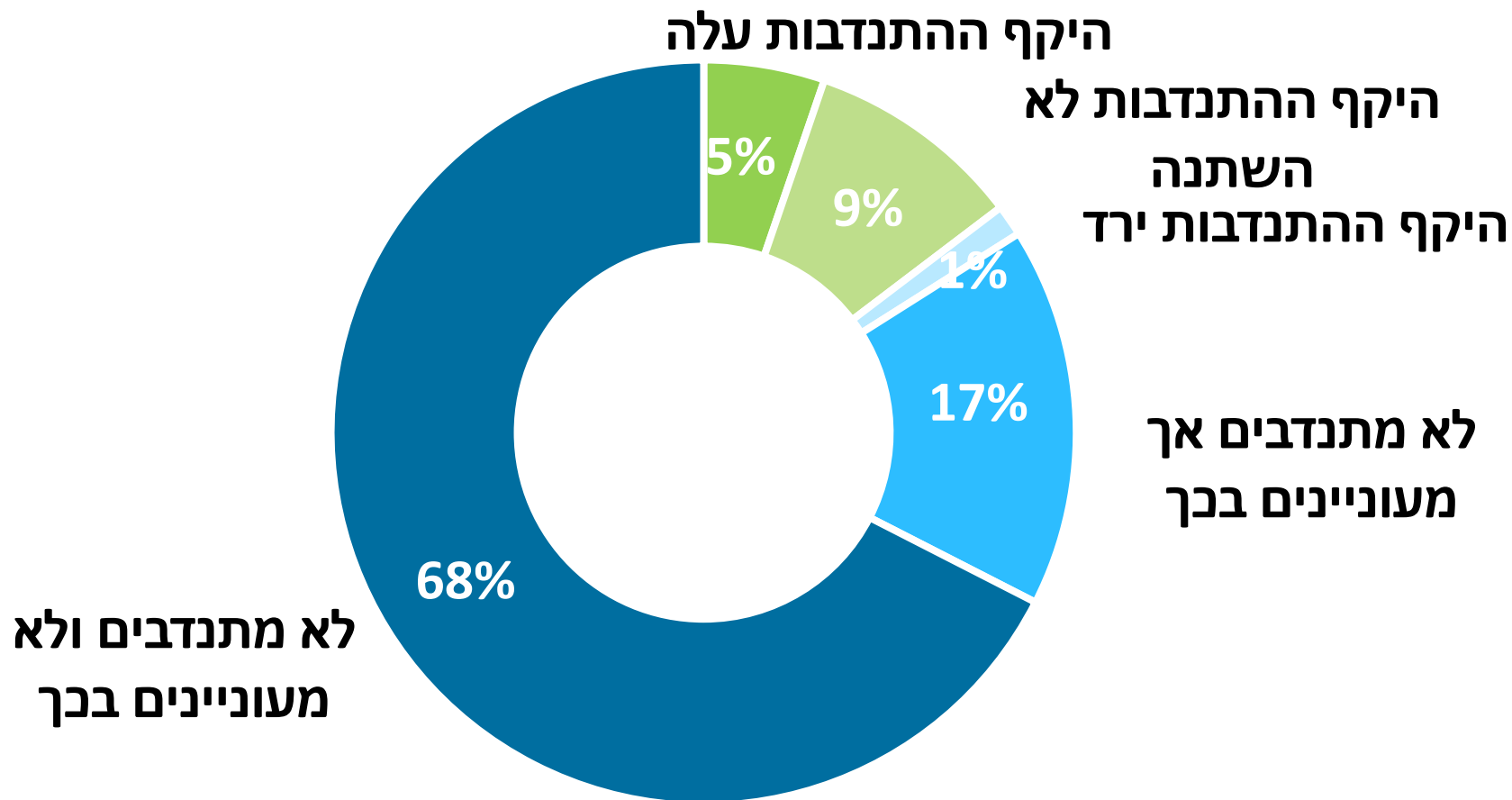
שינוי בתדירות של פנאי משפחתי (באחוזים)

התנדבות (באחוזים)

85% מן הזקנים לא מתנדבים

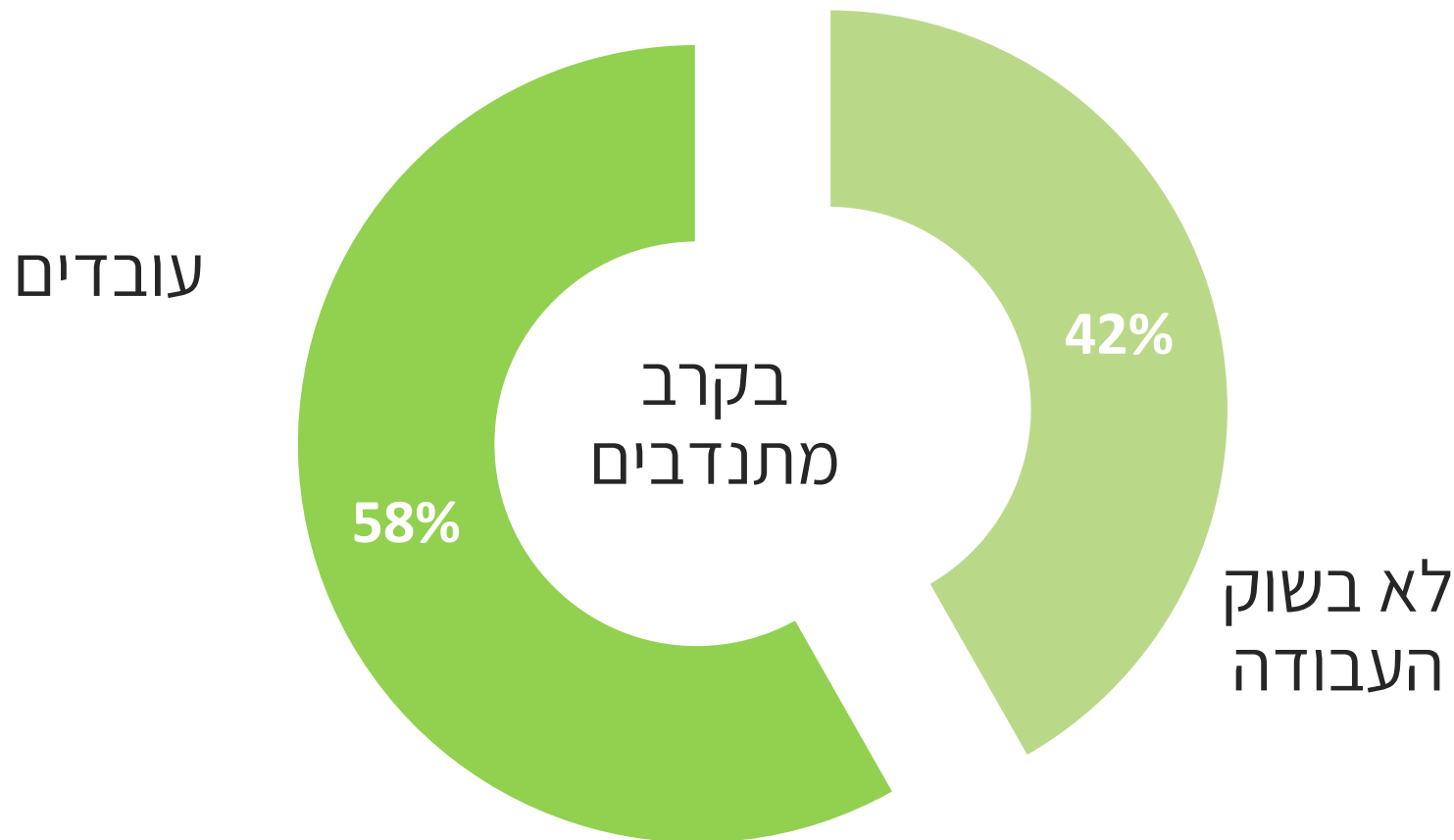

התנדבות (באחוזים)

לא נמצא פער מובהק בנטייה להתנדב בין המועסקים ללא מועסקים[^]
[^]מדגם קטן

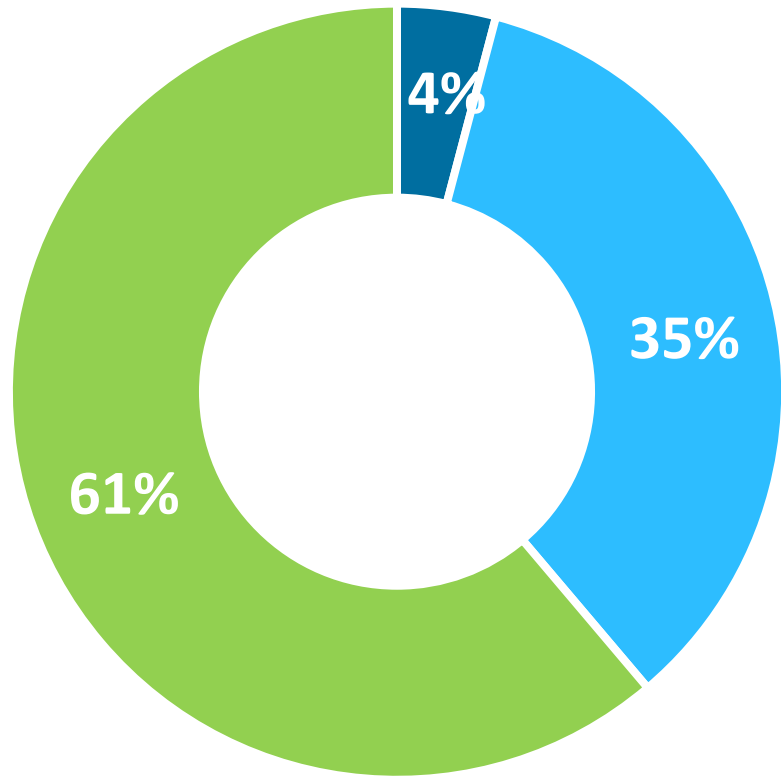

מיצוי זכויות (באחוזים)

יותר בני 75+ מבני 60-74 נעזרים באחרים במיצוי זכויות:
53% לעומת 28%

■ מתקשה ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

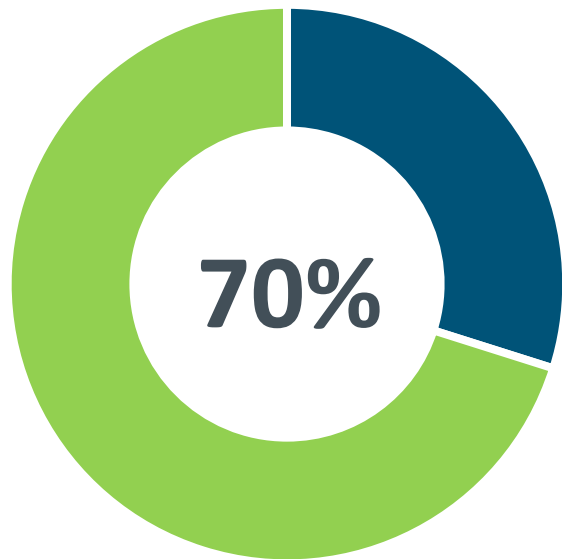
חוסן כלכלי מצב רגשי נפשי בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית אורח חיים פעיל אורח חיים בריא ניהול בריאות

אורינות דיגיטלית

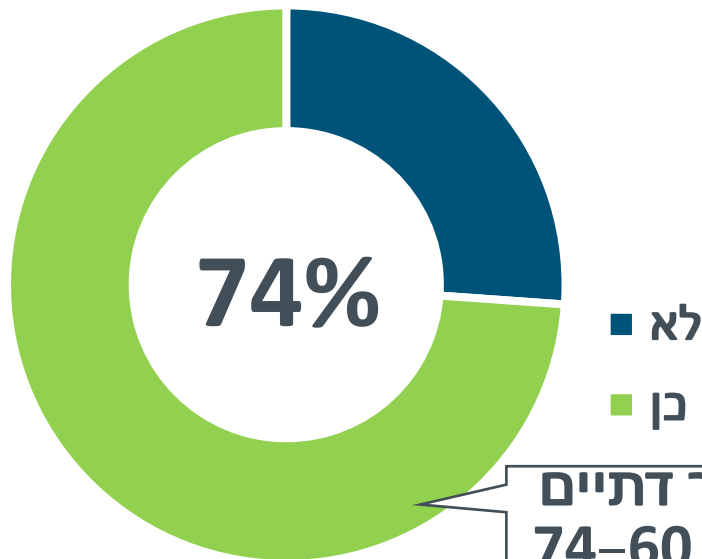
סדר יום משמעותי (באחוזים)

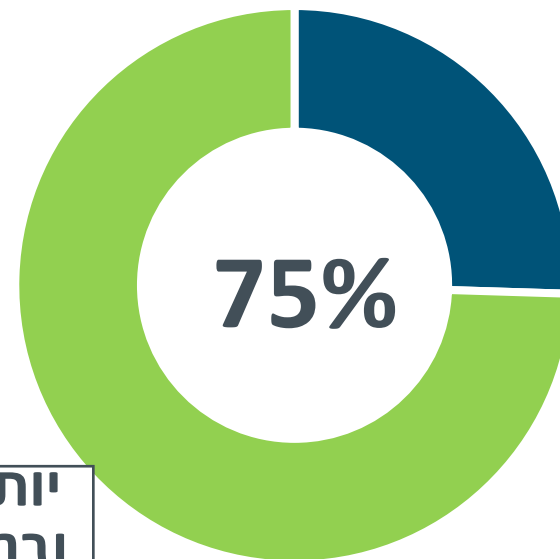
56% מן הזקנים מנהלים סדר יום משמעותי לפי שלוש הקטגוריות
 13% מן הזקנים דיווחו על רמת משמעות נמוכה בשלוש הקטגוריות

נהנים מפעילויות יום-יומיות

מרגישים יעילים ותורמים

יודעים מה יעשו במהלך היום

חוסן כלכלי מצב רגשי נפשי בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית אורח חיים פעיל אורח חיים בריא ניהול בריאות

אורינות דיגיטלית

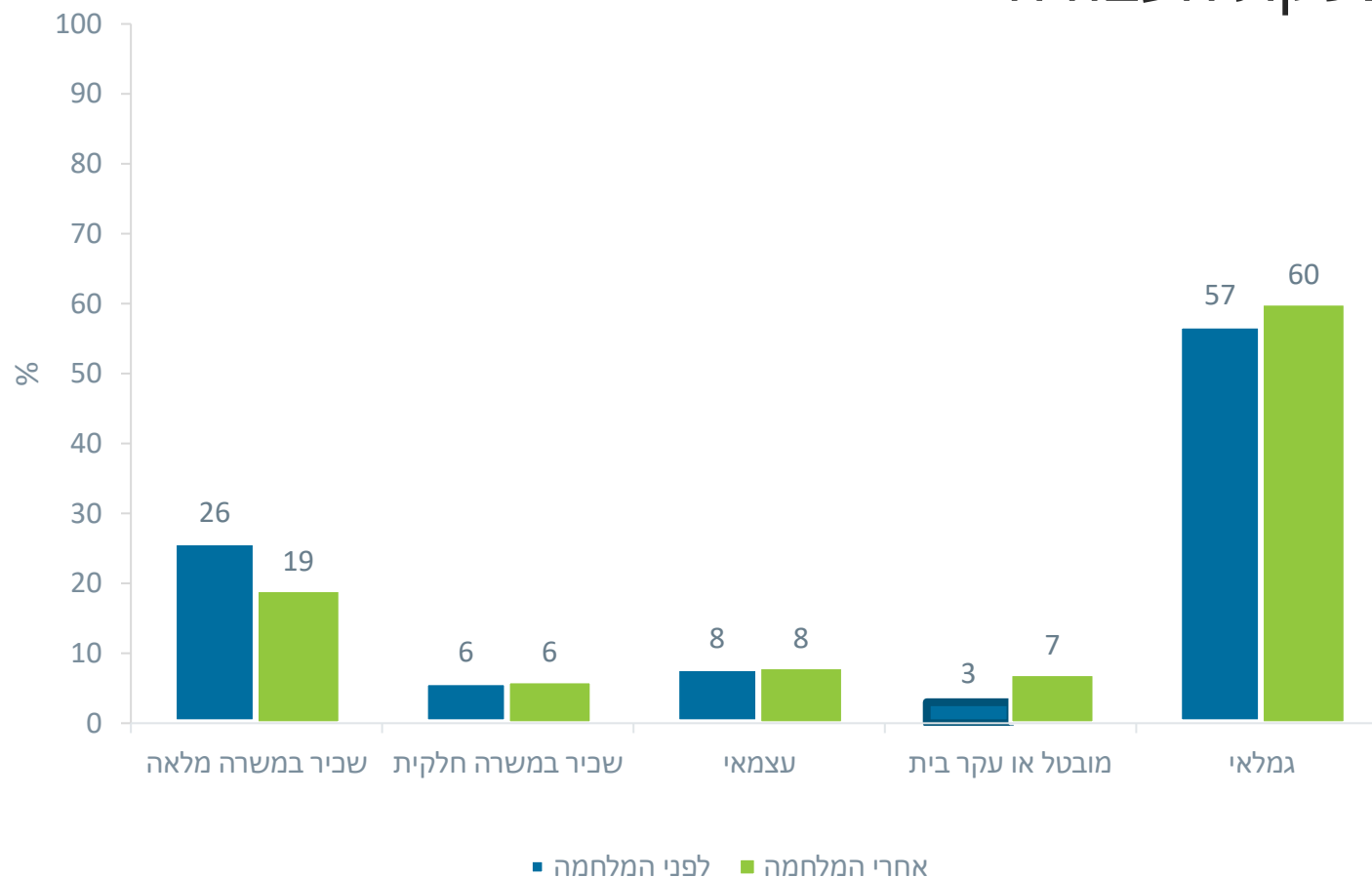
תעסוקה (באחוזים)

23% מן הלא מועסקים רוצים לחזור לשוק התעסוקה
 21% מן המועסקים דיווחו על ירידה בהיקף המשרה או על הפסקת העבודה

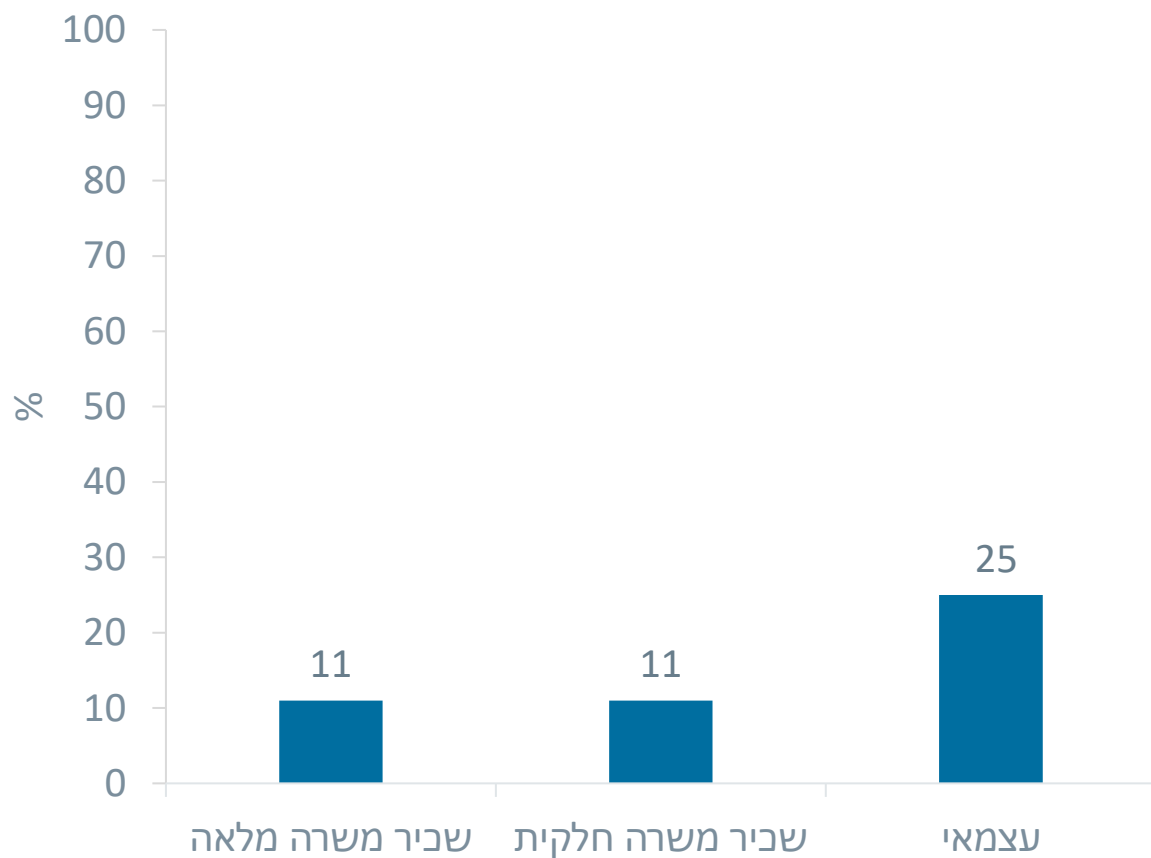

^נתוני הסקר מתייחסים לכלל בני +65 בישראל

החמרה במצב התעסוקה (באחוזים)

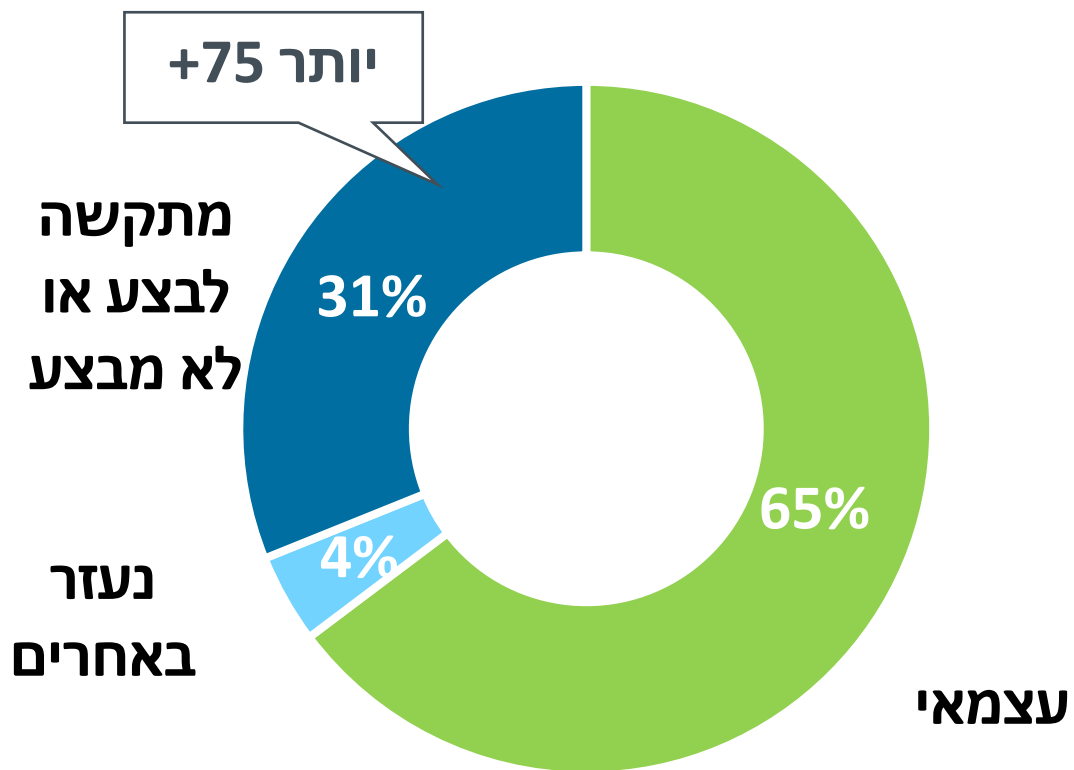
ירד באחוזי משרה/
הפסיק לעבוד/
יצא לחל"ת

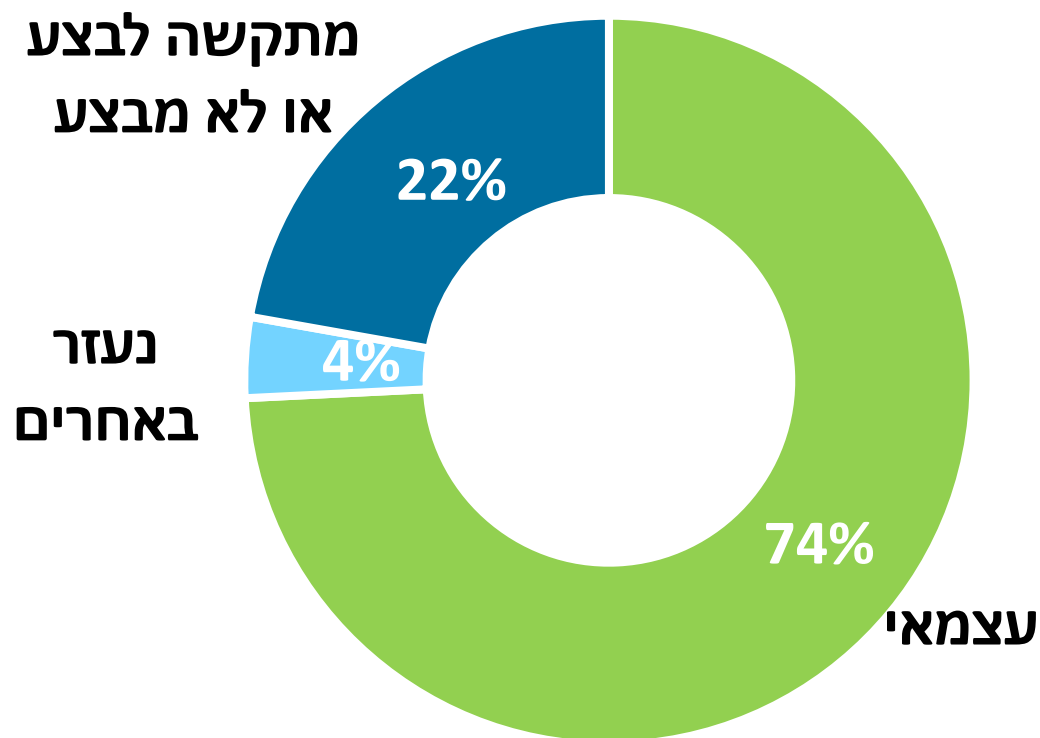
אוריינות דיגיטלית – פעולות בסיסיות (באחוזים)

חיפוש מידע

תקשורת עם אחרים

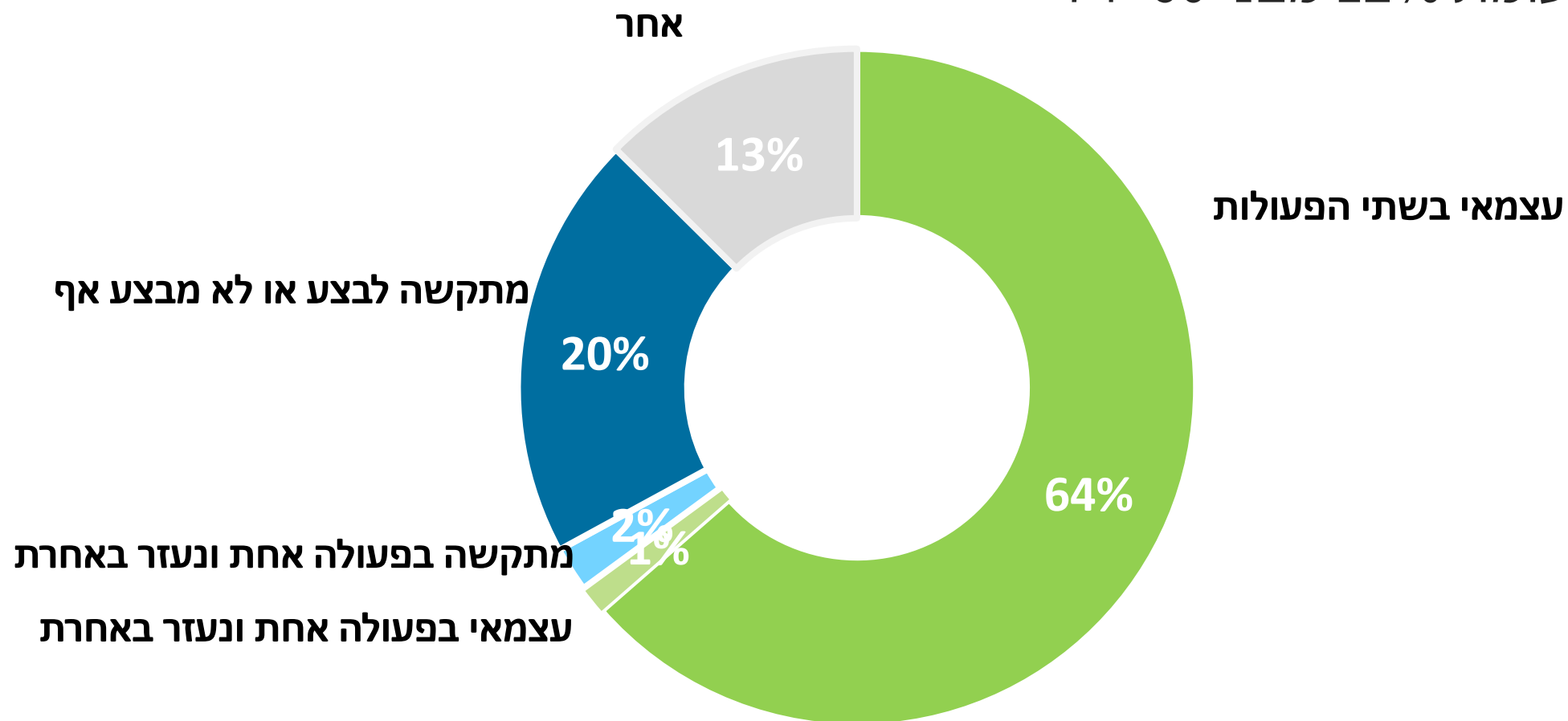

עצמאות בפעולות דיגיטליות בסיסיות (באחוזים)

 חוסן כלכלי	 מצב רגשי נפשי	 בריאות ותפקוד	
 מובנות כלכלית	 אורח חיים פעיל	 אורח חיים בריא	 ניהול בריאות
אורינות דיגיטלית			

יותר בני 75+ מתקשים לבצע או לא מבצעים את שתי הפעולות:
25% לעומת 12% מבני 60-74

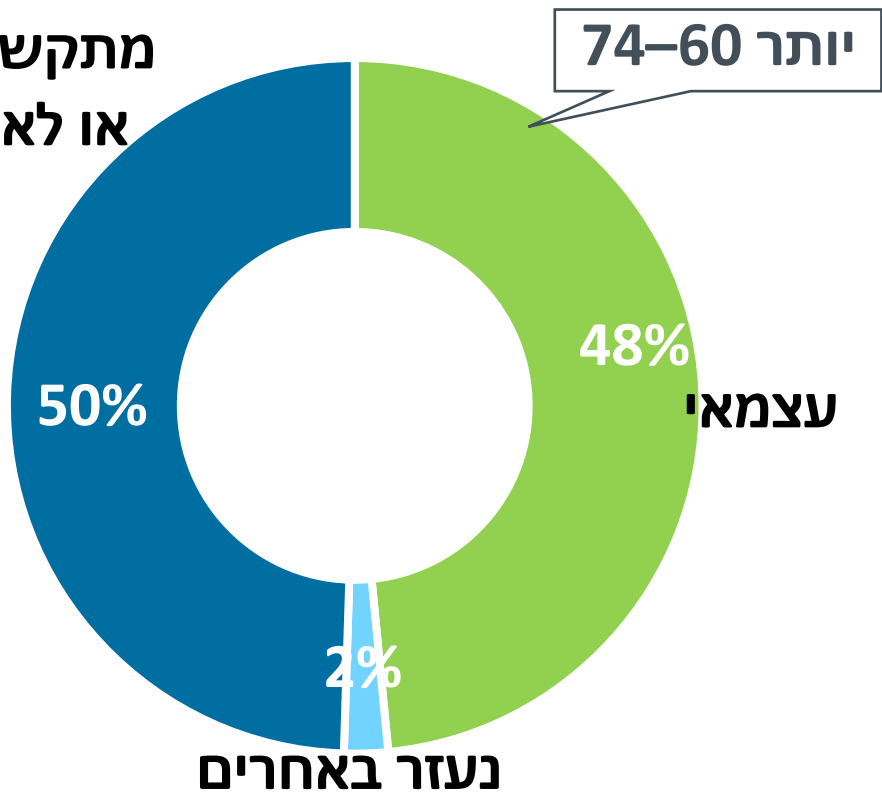

אוריינות דיגיטלית (באחוזים)

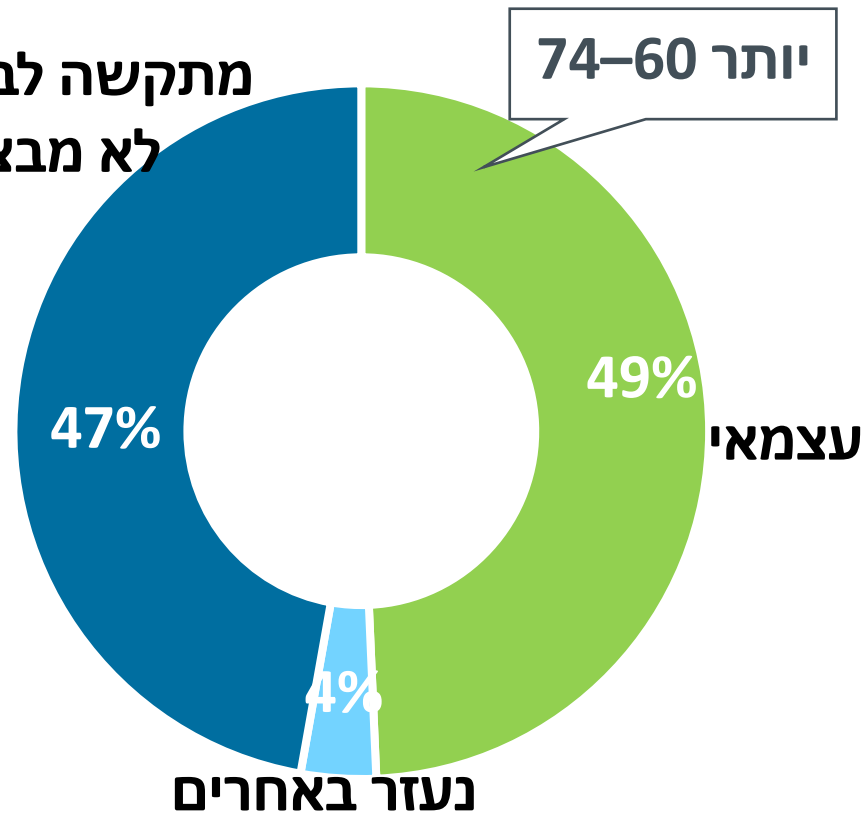
ביצוע פעולות

מתקשה לבצע
או לא מבצע

מיצוי זכויות

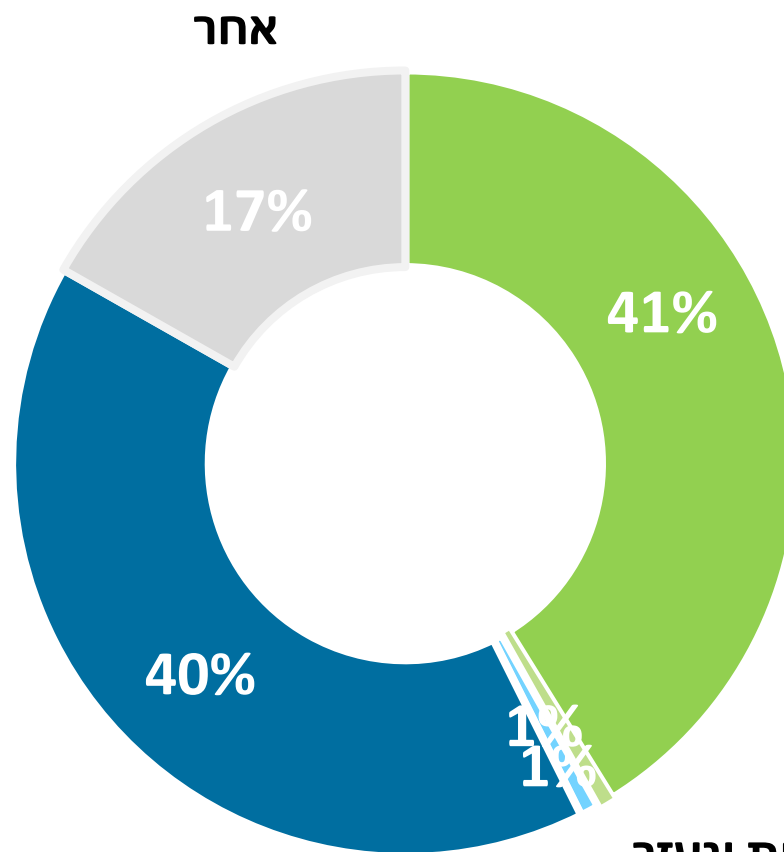
מתקשה לבצע או
לא מבצע

עצמאות בפעולות דיגיטליות מורכבות (באחוזים)

בני 75+ מתקשים יותר מבני 60-74 בביצוע פעולות מורכבות

עצמאי בשתי הפעולות

מתקשה לבצע או לא מבצע אף

עצמאי בפעולה אחת ונעזר

נעזר בפעולה אחת ומתקשה באחרת

בריאות ותפקוד מצב רגשי נפשי חוסן בלבלי

ניהול בריאות אורח חיים בריא אורח חיים פעיל מוכנות כלכלית

אורינות דיגיטלית

עצמאות בפעילויות דיגיטליות – בני 60+

20% מתקשים לבצע או לא מבצעים אף פעולה מארבע הפעולות הדיגיטליות

1% מתקשים לבצע או לא מבצעים שלוש פעולות דיגיטליות ונעזרים בפעולה אחת

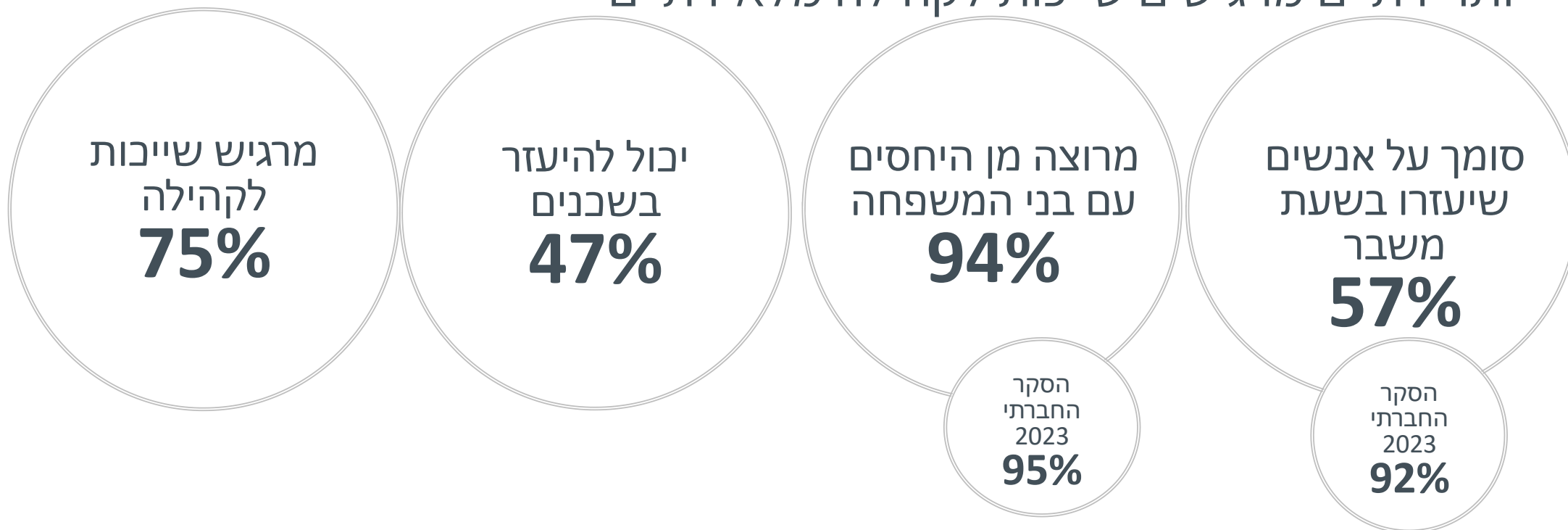
3% נעזרים בלפחות שתי פעולות מתוך ארבע הפעולות הדיגיטליות

40% מבצעים עצמאית את כל הפעולות הדיגיטליות

הסתמכות על הסביבה הקרובה

יותר דתיים ועולים יכולים להיעזר בשכנים לעומת לא דתיים וותיקים
יותר דתיים מרגישים שייכות לקהילה מלא דתיים

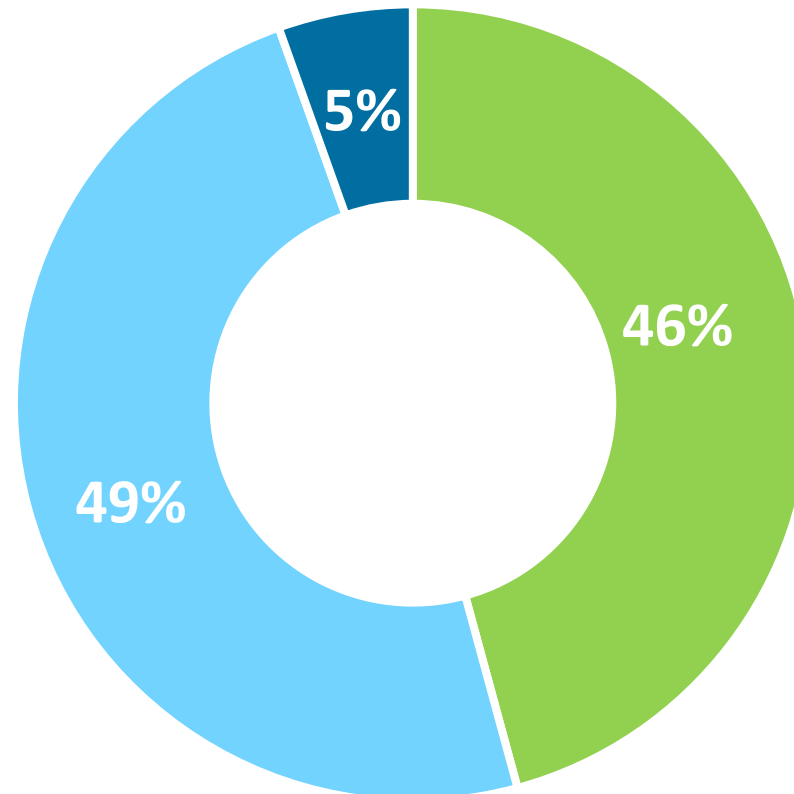

חוסן קהילתי (באחוזים)

חוסן קהילתי של דתיים גבוה יותר משל לא דתיים

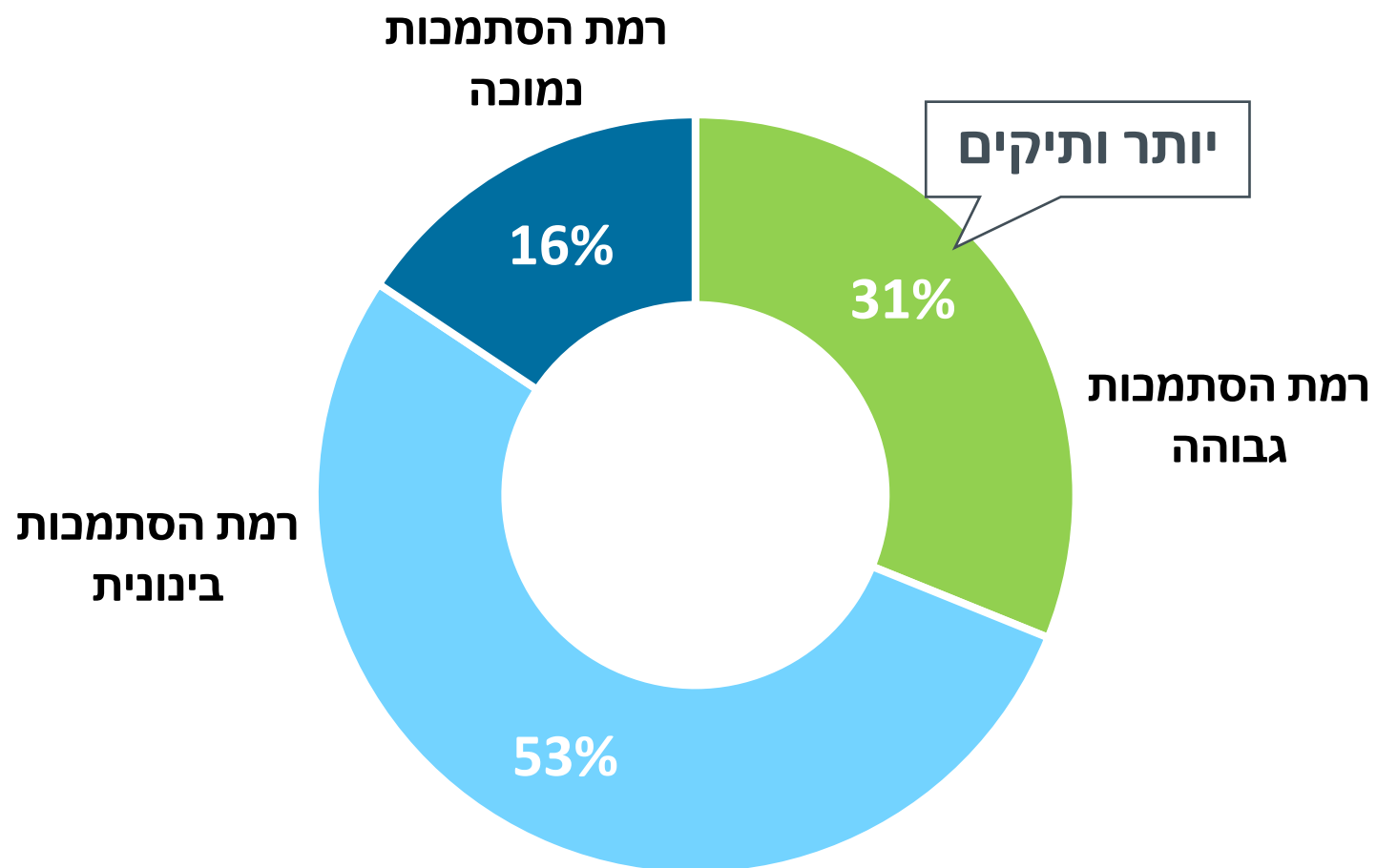
רמת חוסן נמוכה

רמת חוסן גבוהה

רמת חוסן בינונית

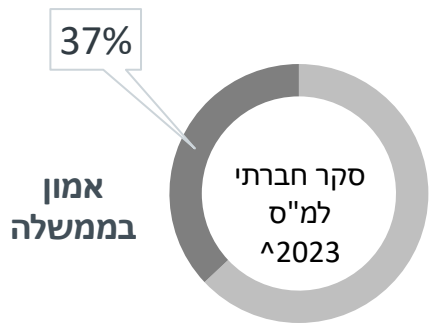
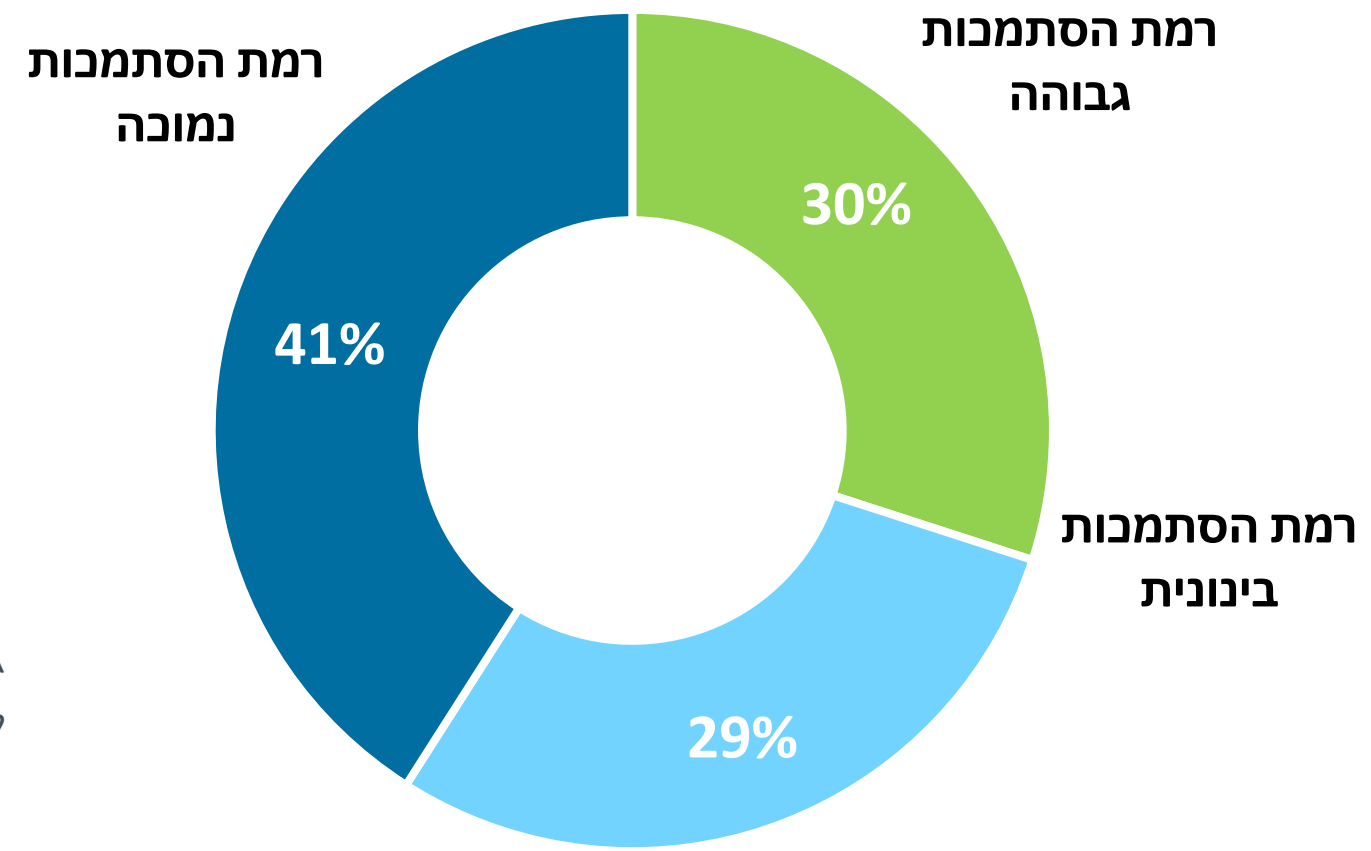
הסתמכות על הרשות המקומית (באחוזים)

הסתמכות על הממשלה (באחוזים)

גברים ודתיים סומכים על ממשלה יותר מנשים ולא דתיים

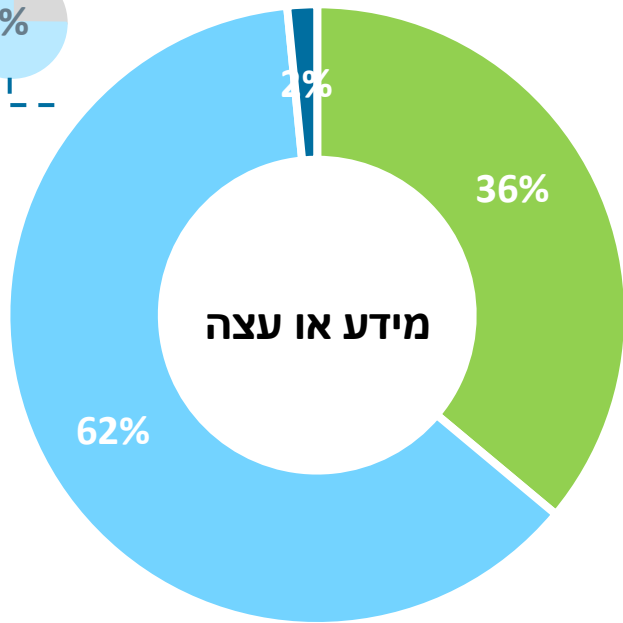
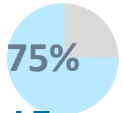
נתוני הסקר החברתי מתייחסים לכלל בני 65+ בישראל

צורך בעזרה בפעילויות בסיסיות (באחוזים)

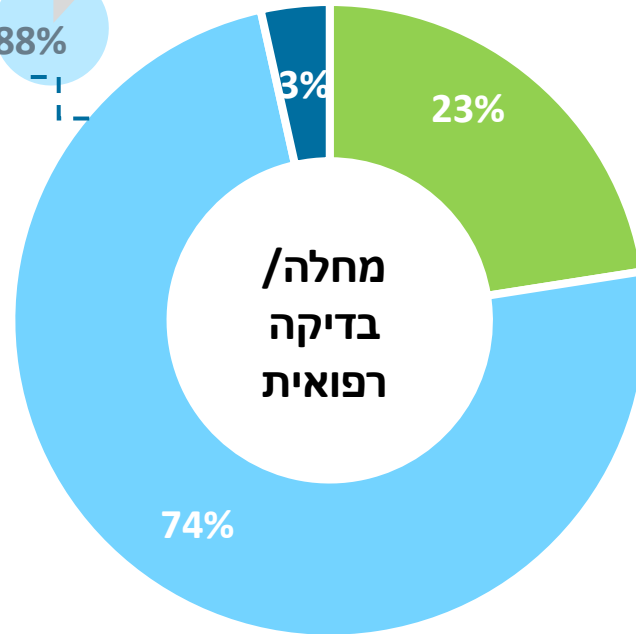
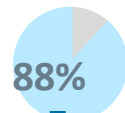

12% מכלל בני 60+ עצמאיים בשלושת הפעולות הבסיסיות.
אין זקנים שאין להם למי לפנות לעזרה בכל שלושת התחומים

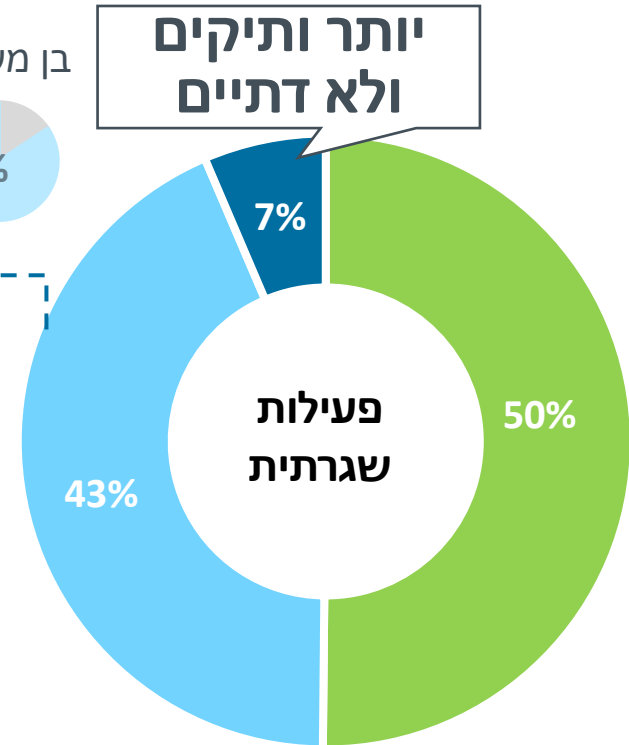
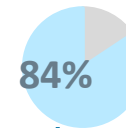
בן משפחה

בן משפחה

בן משפחה

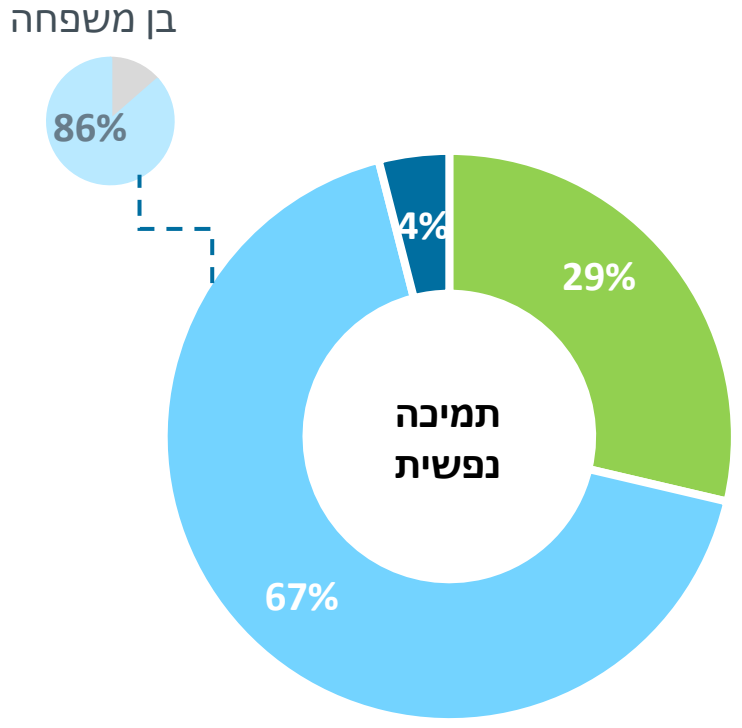
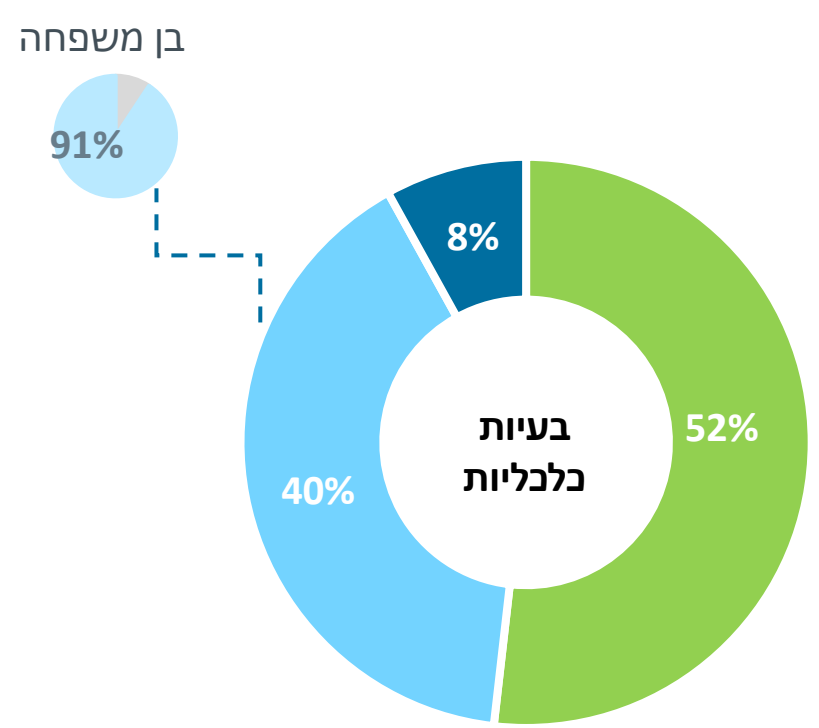

■ אין למי לפנות ■ מקבל עזרה ■ עצמאי

צורך בתמיכה (באחוזים)

19% עצמאיים בשתי הפעולות
אין זקנים שדיווחו כי אין להם למי לפנות לעזרה בשני התחומים

■ עצמאי ■ מקבל עזרה ■ אין למי לפנות

בני משפחה הם מוקד התמיכה המרכזי

בני משפחה

סיוע רגשי, 86%

סיוע כלכלי,
91%

סיוע במידע או
עצה, 75%

עזרה פיזית
כשחולה,
88%

עזרה פיזית
שגרתית,
84%

במי אתה נעזר?

אין לי צורך

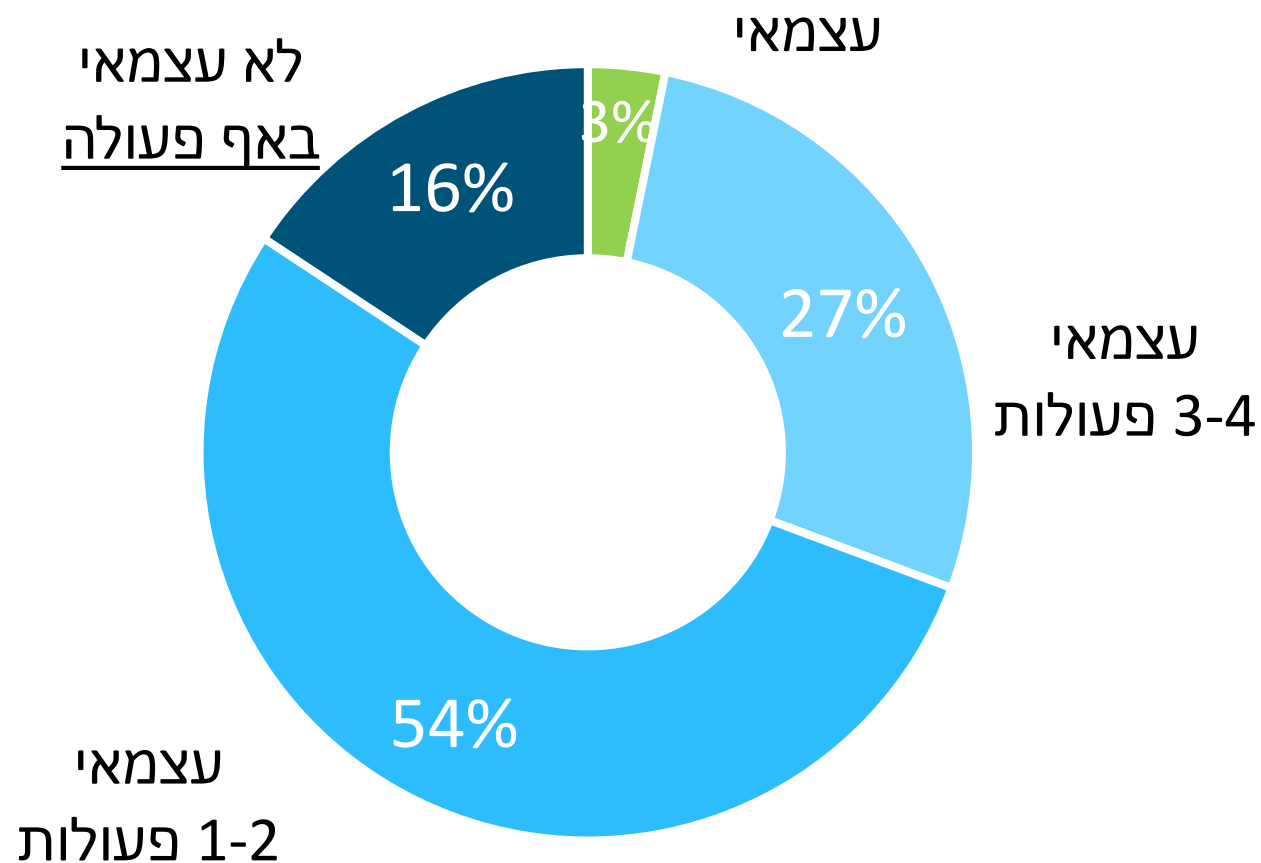
מישהו מקופת חולים
מישהו משירות עירוני
נותן שירות אחר
איש דת/מנהיג רוחני

בן משפחה קרוב
חבר או שכן
מתנדב קבוע

אין לי למי לפנות

16% תלויים לחלוטין (בכל תחומי הסיוע) ברשת התמיכה שלהם

תמונת מצב זקנים – מדדי פרט

מצב כלכלי

62% מצליחים לעמוד
בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

43% עם חוסן אישי גבוה
44% חשים בדידות
88% חשים תחושת ביטחון

מצב בריאות

55% מצב בריאות טוב
19% ברמת דיכאון גבוהה
36% עם קושי בתפקוד יום-יומי

מדדי
"על"

מוכנות כלכלית

33% מועסקים

אורח חיים פעיל

15% מתנדבים
61% ממצים זכויות
באופן עצמאי
56% מנהלים
סדר יום משמעותי

אורח חיים בריא

62% יוצאים מן הבית
כמעט/כל יום
26% מבצעים
פעילות גופנית
כ-47% חווים תחושות
לחץ (STRESS)

ניהול בריאות

74% ויתרו על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

מדדים
מנבאים

אוריינות דיגיטלית | 64% עצמאיים בא"ד בסיסית | 41% עצמאיים בא"ד מתקדמת

רשת תמיכה בארבעה תחומי סיוע – כלכלי, רגשי, פיזי, מידע\עצה (הצורך בסיוע וזהות המסייע)

תמונת מצב זקנים – השפעת חרבות ברזל

מדדי "על"

מצב כלכלי

61% החמרה ביכולת לעמוד
בהוצאות חודשיות

מצב חברתי-רגשי

22% אין מרחב מוגן
11% לא תמיד מספיקים להגיע
למרחב מוגן\מקום בטוח

מצב בריאות

48% החמרה במצב הבריאות
26% החמרה בתפקוד יום-יומי

מדדים מנבאים

מוכנות כלכלית

21% דיווחו על החמרה
במצב תעסוקה
23% רוצים לחזור לשוק
העבודה (גמלאים)

אורח חיים פעיל

19% ביצעו פחות פנאי יחידני
7% ביקרו פחות במסגרות
24% פגשו פחות משפחה וחברים
17% מעוניינים להתנדב

אורח חיים בריא

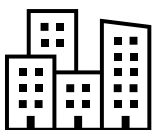
49% יצאו פחות מן הבית
3% ביצעו פחות
פעילות גופנית

ניהול בריאות

74% ויתרו על שירותים
רפואיים ובדיקות שגרה

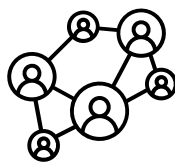
תמונת מצב זקנים – רשתות תמיכה

שלטון

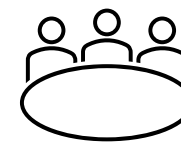

31% סומכים על הרשות המקומית
30% סומכים על הממשלה

קהילה

75% תחושת שייכות לקהילה
46% חוסן קהילתי גבוה

סביבה קרובה

94% מרוצה מן היחסים עם המשפחה
47% יכול להיעזר בשכנים
57% סומך על אנשים שיעזרו בשעת משבר

מדדי אמן

צורך בתמיכה

16% תלויים לחלוטין (בכל הפעולות) ברשת התמיכה שלהם

גורם הסיוע מרכזי – בני משפחה

כ-27% עצמאיים ברוב הפעולות

תמיכה רגשית/כלכלית

67% פונים לסיוע בתמיכה רגשית (4% אין למי לפנות)

40% פונים לסיוע בבעיות כלכליות (8% אין למי לפנות)

פעולות בסיסיות

43% פונים לסיוע בפעולות שגרה (7% אין למי לפנות)

74% פונים לסיוע בעת מחלה או בדיקה רפואית (3% אין למי לפנות)

62% פונים לסיוע במידע או עצה (2% אין למי לפנות)

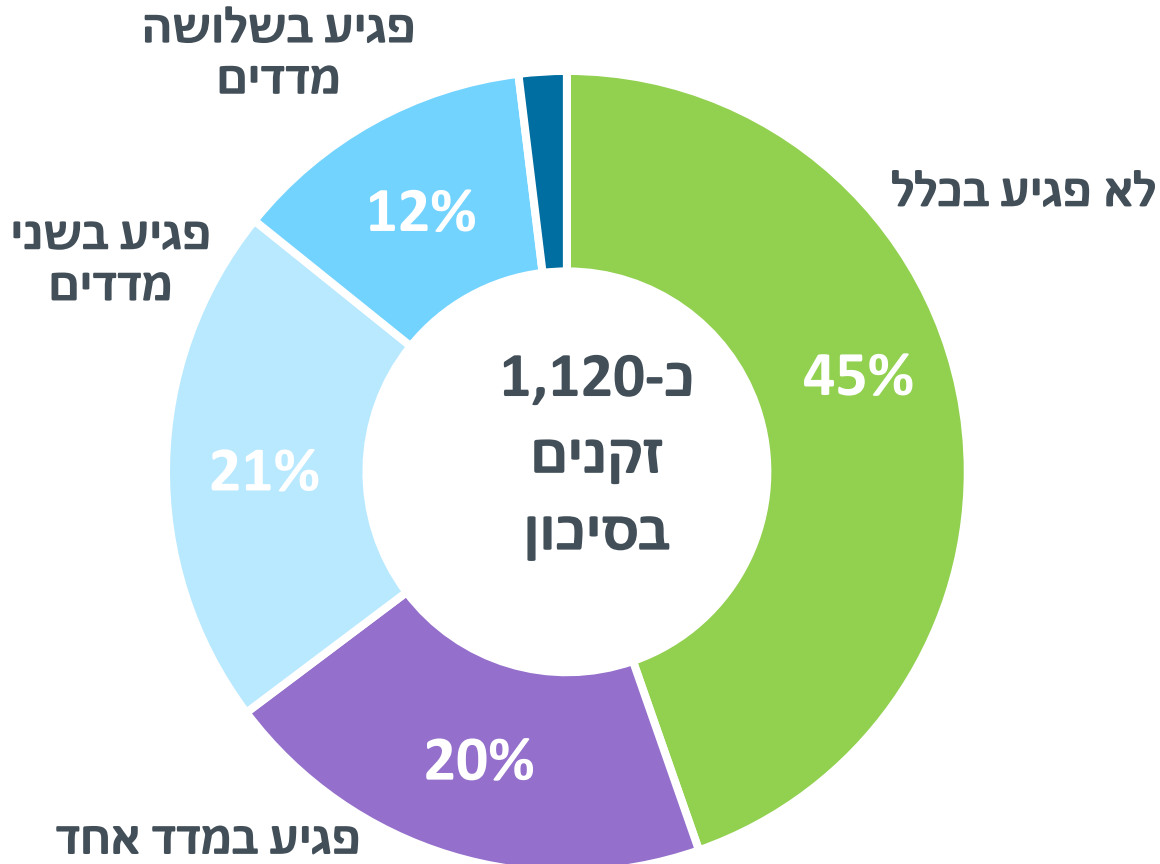
צורך בסיוע

קבוצת סיכון בריאות ותפקוד

דתיים, גברים, עולים, בני 60-74 פחות פגיעים

פגיע בכל המדדים

ארבעה מדדי בריאות ותפקוד:

- מצב בריאות סובייקטיבי
- קושי בתפקוד יום-יומי (GALI)
- דיכאון (PHQ2)
- ביצוע פעולות שגרה

חוסן כלכלי מצב רגשי נפשי בריאות ותפקוד

מובנות כלכלית אורח חיים פעיל אורח חיים בריא ניהול בריאות

אוריינות דיגיטלית

ג'וינט - אשל | הזדקנות מיטבית בעידן של 100 שנות חיים |

גורמים מנבאים קבוצת סיכון בריאות ותפקוד

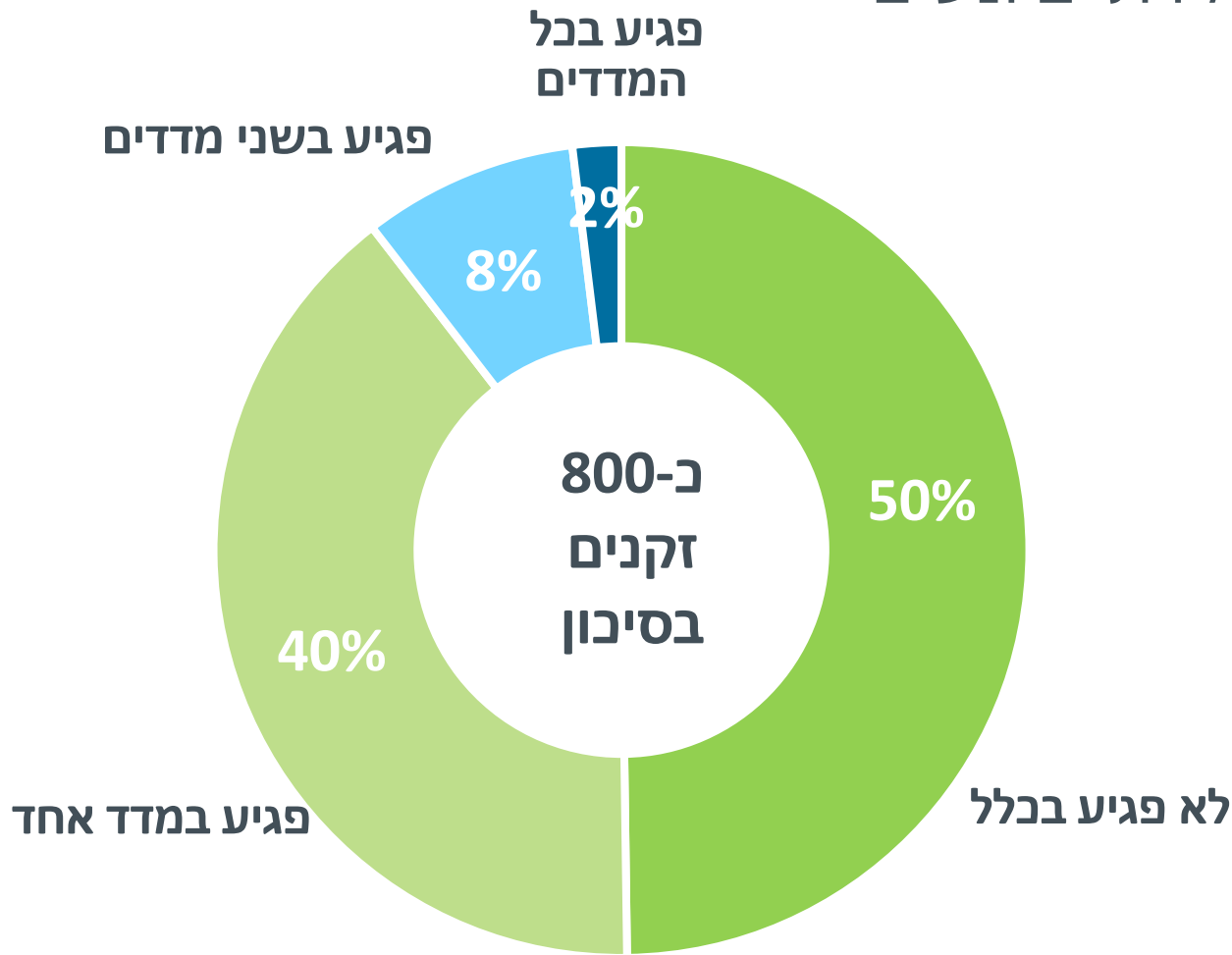
גורמים מנבאים	כיוון קורלציה לפגיעות (בכל מדד)
אי יכולת לכסות הוצאות	↑
בני +75	↑
חוסן אישי	↓

קבוצת סיכון – מצב חברתי-רגשי (באחוזים)

דתיים וגברים פגיעים פחות מלא דתיים ונשים

שלושה מדדי חוסן חברתי-רגשי:

- חוסן אישי
- בדידות
- תחושת ביטחון

גורמים מנבאים – סיכון במצב חברתי-רגשי

 חוסן כלכלי	 מצב רגשי נפשי	 בריאות ותפקוד	
 מוכנות כלכלית	 אורח חיים פעיל	 אורח חיים בריא	 ניהול בריאות
אורינות דיגיטלית 			

קורלציה לבדידות	גורמים מנבאים
↑	אי-יכולת לכסות הוצאות
↑	מוגבלות
↓	מועסקים
↓	דתיים

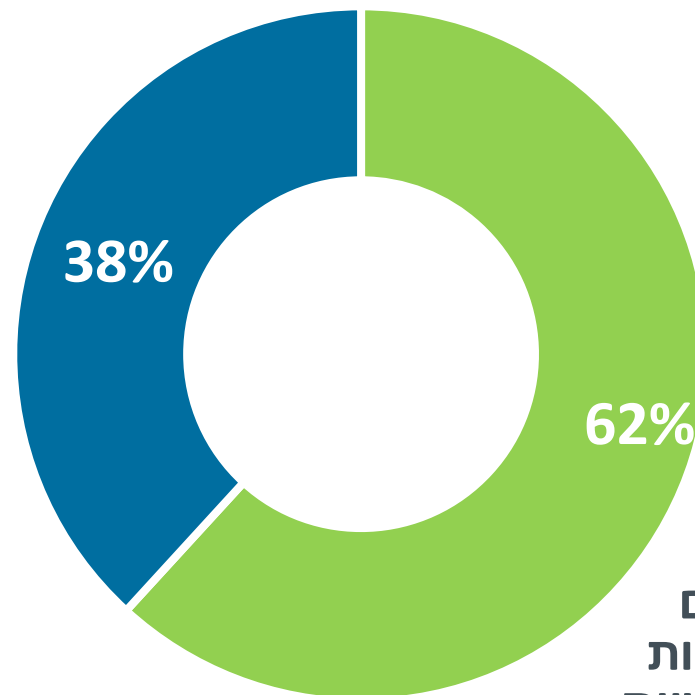

קבוצת סיכון – מצב כלכלי (באחוזים)

כ-3,050 זקנים לא
מצליחים לעמוד בהוצאות
החודשיות

לא עומדים
בהוצאות
החודשיות

עומדים
בהוצאות
החודשיות

גורמים מנבאים קבוצת סיכון מצב כלכלי

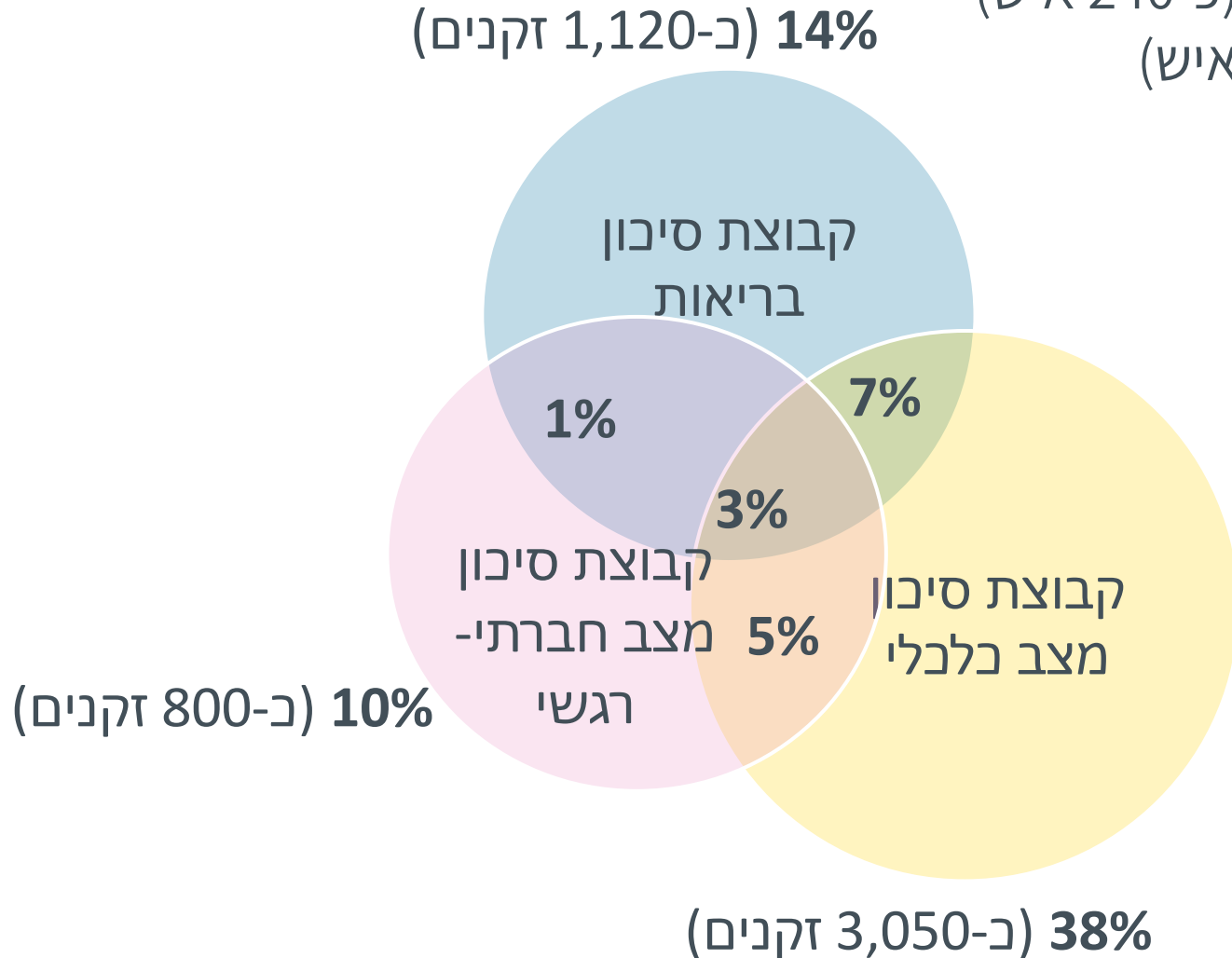
כיוון קורלציה למצב כלכלי	גורמים מנבאים
↑	בדידות
↑	נפגע קשה במלחמה
↑	מועסק
↑	מוגבל
↓	חוסן אישי
↓	השכלה גבוהה

קבוצות סיכון – סיכום

זקנים בשתי קבוצות סיכון – 12% (כ- 960 איש)
 זקנים בשלוש קבוצות סיכון - 3% (כ- 240 איש)
 זקנים "חזקים" – 57% (כ- 4,570 איש)

 חוסן כלכלי	 מצב רגשי נפשי	 בריאות ותפקוד
 מוכנות כלכלית	 אורח חיים פעיל	 אורח חיים בריא
 ניהול בריאות		

אורינות דיגיטלית

זקנים "חזקים" – ללא פגיעות כלל

גורמים מנבאים	כיוון קורלציה
נפגע קל או קשה במלחמה	↓
השכלה גבוהה	↑

תובנות והמלצות: בית שמש

- **41% נפגעו** בעקבות המלחמה (כ-3,300 זקנים)
- **43%** זקנים נמצא **במצב סיכון** (בריאותי \ חברתי-רגשי \ כלכלי)
- כאלף זקנים בלפחות שני מצבי סיכון (מתוכם כ-250 בשלושה מצבי סיכון)
- מי **שיותר פגיע** – סיכוי גבוה **יותר להחמרה** (לרוב נשים ובני +75)
- מדדים מנבאים מובילים – **אי-יכולת לכסות הוצאות חודשיות ובדידות**
- **בני משפחה הם גורם הסיוע המרכזי** (וכמעט בלעדי)
- **16% תלויים לחלוטין** ברשת התמיכה שלהם

- יש הרבה זקנים "**חזקים**" (57%) – חשוב למנף אותם (לדוגמא **תעסוקה או התנדבות**)
- **לחפש "מתחת לפנס" (קבוצות בסיכון מוכרות)** – בדגש על אי-יכולת לכסות הוצאות חודשיות
- לקדם מענים בתחומי **מיצוי זכויות וסיוע רגשי**
- **השקעה בבני משפחה** – כגורם מטפל ו\או מתווך
- **לחזק/לפתח גורמים נוספים** ברשת התמיכה של הזקן, **והנגשה של שירותים**

